

10 ÉVE EU-TAG AUSZTRIA

Ausztria idén üli EU-tagságának 10. évfordulóját. Az ennek kapcsán kiadott nyilatkozatokból és cikkekből nyomon követhető a kezdeti lelkesedés utáni lassú kijózanodás, majd a szankciók alatti mélypont után a megalapozódó EU-tartózkodás.

A sikeres – Ausztriában nagyon magas, 81,3%-os részvétel mellett 66,4%-os EU-csatlakozást igenlő – népszavazást nagy elvárások kísérték. Brigitte Ederer, az időközben Siemens Ausztria menedzser-állásba váltó szociáldemokrata EU-államtitkár minden osztrák háztartásnak évi 1.000,- schilling értéknövekedést ígért, ami úgy nagyjából be is vált. Az export virágzott, az infláció 3,3%-ról (1990) 1,7%-ra esett (2002), és az osztrák gazdák a bizalmatlanul várt agrárszubvenció-átállítás után többet kerestek, mint azelőtt. Azonban a nemzetközi árletörőkkel konkurálás hamarosan komoly gonddá nőtte ki magát.

Ausztria EU-elnöksége, 1998-ban megint hozott némi csillogást a fakulni induló EU-imázsnak. Egy fél évre Ausztria volt a világ, vagy legalábbis Európa közepe, Gerhard Schröder a Cafe Central-ban – ahol előtte 50 évvel magyar emigránsok „feketéztek” – Joschka Fischerrel szivarfüstbe burkolózva csinálta a politikát, és a Bécsi Kongresszus szellője lebbent át a gazetákon.

Alig tért vissza a világpolitika Brüsszelbe, elfogytak az információk, és kiújultak a kétségek. A különböző párti osztrák politikusok, éppen úgy mint az összes tagállamban, kiválóan értettek ahhoz, hogy részben már régóta szükséges, de nehezen elfogadatható, népszerűtlen, pénzbe kerülő intézkedések elrendelését az EU-ra tolják. Ráadásul ekkoriban jutottak zsákutcába az Osztrák Alpokon átvezető közúti teherforgalmat szabályozó tranzitegyezmény meghosszabbításának tárgyalásai. Tíz éve még alig 20 millió tonna gördült a Brenneren át, 2003-ban már 27 millió, és egyre növekvő. Nemsokára meg kellett válni a – nemcsak az osztrák örökösök körében – nagy népszerűségnek örvendő névtelen bankbetétkönyvektől. Nemrégiben külföldi hallgatók felvételi korlátozásait szüntette meg egy EU-bírószági ítélet az osztrák egyetemeken.

Azonban a legnagyobb érvágást az osztrákok EU-pártolásán a polgári koalíció létrejöttének hírére meghozott szankciók jelentették. Az akkor többnyire szociáldemokrata vezetés alatt álló tagállamok vezetői nem voltak hajlandóak

ellenállás nélkül elfogadni, hogy a közel 30 éve kormányzó osztrák szociáldemokraták máról holnapra a hatalom bástyáiról – és a hűsös fazekak mellől előlve – ellenzéki lövészárkokba szorulanak, alaposan megcsappant pártadományok száraz kenyerére szorítkozva. Azt, hogy a koalícióval hatalomra kerülő jobboldali-populista FPÖ új választói főleg a szociáldemokrata populizmus frázisain nevelődtek s megelégtették a régóta szükséges belső reformok szociáldemokraták általi elodázását, azt az EU vezetői csak nehezen értették meg. Azt a finom különbséget, hogy a rendszabályokat nem az EU, hanem az akkori tagállamok kormányai fogantostították, az az osztrák közvéleményben kialakuló EU-ellenes hangulaton nem változtatott. Hogy a diplomáciai rendszabályok több kárt, mint hasznot okoztak, – késő bánat eb gondolat – a döntésben részesek csak késve jöttek rá.

Az EU-választások után egyre világosabbá vált az is, hogy az EU-képviselők és az EU-biztosok körében egyre inkább egyfajta kontrasztlekció folyik: a nemzeti politikai arénában elhasznált/köregedett és/vagy levitézlett politikusok leállítváányává válik a Brüsszel és Strassbourg között ingázó (elő)nyugdíjasok klubja.

A nemzeti politikusok krokodilkönnyekkel, de megnyugodva vették tudomásul a Chirac-féle Európai Alkotmány látványos bukását. Így míg egy új alkotmánytervezet – mert abban, hogy a jelenlegivel nem lehet madarat fogni, már a párizsi verebek is tudják – tárgyalásai, egyeztetése és esetleges elfogadtatása lezajlik, nem kell a főleg saját jól felfogott érdekükben gondosan őrzött nemzeti szuverenitásból – értsd a saját hatalmukból – egy jöttányit sem leadni.

A tíz új tagállam csatlakozásának anyagi terheiről folyó vita során egyre világosabbá vált, hogy az európai szolidaritás a gazdaságilag súlyosodó helyzetben, az államháztartások növekvő deficitjei, a növekvő munkanélküliség, az égető nyugdíjas-kérdés miatt nem több mint üres szólam. A – teljesített - ír követelések a további támogatások biztosítására az új tagok belépésének elfogadása fejében, vagy a „brit rabatt” betonbaöntése, a francia államtól megörögzötten védett agrárszubvenció az új tagállamok egy részének, lakói életszínvonaláról nézve az európai szolidaritás szembeköpcése.

Azóta Ausztria újra belekényszerült a sarokba állított kisdiák szerepébe a török csatlakozási tárgyalások kapcsán.

- SZT -

**KELLEMES
KARÁCSONYI
ÜNNEPEKET
ÉS BOLDOG
ÚJ ÉVET
KÍVÁN
KEDVES
OLVASÓINKNAK ÉS
ELŐFIZETŐINKNEK
A SZERKESZTŐSÉG!**

Rudolf von Alt: A bécsi Stephansdom karácsonykor 1850

AZ EURÓ ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATOTTSÁGA MAGYARORSZÁGON

Az Európai Unió tíz új tagállamában (EU10) az elmúlt évben jelentősen csökkent az euró támogatottsága. A 2005 novemberében közzétett Eurobarometer-jelentés szerint ma már csak a lakosság 38%-a vár kedvező hatásokat a közös fizetőeszköz bevezetésétől. Magyarországon a helyzet kedvezőbb, bár az Európai Unió, és ezen belül az euró támogatottsága itt is csökken.

(Budapest Analyses No. 76, November 15, 2005)
Az új tagállamok közül Magyarországon a legmagasabb az euró bevezetésének támogatottsága. Az itt mért 51%-os érték – bár 2004 őszén még 54%-ra rúgott – lényegesen meghaladja az EU10 38%-os átlagát. Jellemző, hogy a magyarországi támogatottság éves csökkenése is csak az EU10-ban mért csökkenés fele, mintegy három százalékos volt.

Elgondolkodtató, hogy a magyarok euró iránti bizalma nagyobb, mint az Európai Unió egészébe vetett bizalmuk. Ez utóbbi ugyanis ma csupán 42%, a Fidesz-kormány időszakát közvetlenül követő, 2002 őszi 67%-os „eufória” és az egy évvel ezelőtti 49% után. Ennek persze az is oka, hogy a Európai Unióval kapcsolatosan a polgárok már rendelkeznek tapasztalatokkal, az euró kapcsán pedig még nem. Valószínű ugyanakkor, hogy a magyarok euróba vetett nagymértékű bizalma elsősorban a biztonság iránti vágyukat tükrözi. A forint ugyanis az utóbbi tizenöt évben veszélyes kanyarokat vett: az infláció többnyire kétszámjegyű volt, a kamatok pedig éveken át meghaladták a 30%-ot. Az emberek megtakarításai ugyan nem veszték el, de az előbbi folyamatok miatt állandóan veszélyben érezhették azokat. Jellemző, hogy a kilencvenes években százazrek tartották a pénzüket külföldön, német, osztrák és svájci bankfiókokban.

A közelmúlt gazdasági történésein kívül az euró és annak mihamarabbi bevezetése mellett szól a magyar költségvetés jelenlegi helyzete is, amely a legrosszabb az újonnan csatlakozott országok között. Ez – tehát az ország 60% körüli GDP-arányos eladósodottsága, a kormányzati előrejelzéseket harmadik éve rendszeresen meghazudtoló éves költségvetési hiány, valamint a magyar költségvetést finanszírozó külföldi befektetők kezében felhalmozott államkötvény-tömeg – olyan árfolyamkockázatot jelent, amitől a bankbetétek tulajdonosai kimondottan félnek. Az árfolyamkockázatot ráadásul időről időre fokozza, hogy a költségvetés a választások előtt rendre a kormányon lévő koalíció kampány-eszközévé válik. Az árfolyamkockázat kivédésének legkézenfekvőbb módja az emberek számára pedig az euróra való mielőbbi áttérés. Összességében tehát a magyarok úgy gondolják, hogy az életük kiszámíthatóbbá válik a közös fizetőeszköz bevezetésével.

Az Eurobarometer felmérése ugyanakkor azt mutatja, hogy a közvéleményben jelen van az eurótól való félelem is. Ez azonban elsősorban magától az átállástól való félelmet jelenti. Arra a kérdésre ugyanis, hogy „Tart-e attól, hogy az átálláskor visszaélések és csalások történnek az árák átváltását illetően?” a tíz új tagállam megkérdezett polgárainak 75%-a válaszolt igennel. Ez a félelem messze a legjelentősebb tényező, ami az euró ellen szól: több mint 35%-os előnnyel, kiugróan vezet az ellenérzések okainak listáját. Bár a magyarok e téren jóval kevésbé gyanakvók, mint az átlag (a fenti kérdésre mindössze 53%-uk válaszolt igennel), világos, hogy az ár-átváltás korrekt megoldása nálunk is az euró bevezetésének kulcskérdése lesz.

A magyar fejlesztési terv brüsszeli bírálata

(Budapest Analyses, No. 75, November 2, 2005)
A Baráth Etele tárca nélküli miniszter alá tartozó Nemzeti Fejlesztési Hivatal (NFH) 2004 óta dolgozik az Európai Unió kohéziós jellegű támogatási forrásainak felhasználásához szükséges tervek, programok kidolgozásán. A felhasználást egy általános fejlesztési terv – ez korábban Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT2), a brüsszeli szabályozás változásával jelenleg Nemzeti Stratégiai Referenciakeret (NSRK) néven fut –, illetve az erre épülő konkrét Operatív Programok szabályozzák. Ezeket a dokumentumokat az Európai Uniónak is jóvá kell hagynia ahhoz, hogy lehetővé váljon a támogatások lehívása.

Az Európai Bizottság képviselői október közepén a magyar elképzeléseket tulajdonképpen minden területen kritizálták, és jelezték, hogy a felvázolt struktúra elfogadhatatlan. Úgy vélekedtek, hogy a megfogalmazott célok, prioritások kevésbé illeszkednek a közösségi iránymutatásokhoz, illetve meglehetősen strukturálatlanok.

Brüsszel úgy látja, hogy a magyar kormány által javasolt Operatív Program rendszer (19 Operatív Program öt Irányító Hatóság vezetésével) nagyon megnehezíti a sikeres végrehajtást. Mint ismeretes, jelenleg öt Operatív Program, mindegyik egy-egy Irányító Hatóság vezetésével biztosítja a támogatások lehívását. Véleményük szerint komoly problémákat okozna az ágazati, illetve regionális OP-k közötti feladatmegosztás pontosítása, illetve a végrehajtott intézményrendszer megosztott működtetése. Brüsszel értetlenségét fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a tervezésért felelős Nemzeti Fejlesztési Hivatal saját irányítás alatt kíván tartani néhány Operatív Programot, és jelezte, hogy nem világos számára, mit takar az „Adminisztratív kapacitások fejlesztése”, illetve a „Központi koordináció” Operatív Programok elnevezése.

(Ez utóbbi nem is olyan régen még Központi kommunikációs OP néven futott. Ezzel kapcsolatban Brüsszel informális csatornákon szintén kifogásokat fogalmazott meg.)

Az EU képviselőinek kritikája alapvetően a Baráth Etele nevéhez fűződő tervezési gyakorlatról állít ki rossz bizonyítványt. A „mindenkivel egyeztetés” régi szocialista beidegződését követve alakult ki a 19 OP-re épülő szerkezet, amelyről a magyar fejlesztéspolitikai szakemberek is tudták, hogy a gyakorlatban kezelhetetlen. Politikai támadás ugyanakkor szinte egyáltalán nem érte a tervet, mert az NFH minden befolyásosabb érdekcsoportnak, minisztériumnak, regionális lobbinak saját Operatív Programot ígért.

Egyedül Kóka János gazdasági és közlekedési miniszter fogadta el egy ideig határozottabban is azt az álláspontot, hogy sokkal jobban összpontosító, kevesebb, de alaposabban kidolgozott prioritásra épülő fejlesztési programra van szüksége az országnak, ellenkező esetben csak nagyon rossz hatékonysággal használhatjuk majd fel az EU-s támogatásokat. A miniszter érdeklődése azonban hamarosan inkább az utépítések, illetve a vasút reformja felé fordult, így az NFH elképzelései akadály nélkül érvényesülhettek – egészen a mostani brüsszeli beavatkozásig.

Az Európai Bizottság bírálata azért is különösen kellemetlen, mert a tervezési menetrend szerint 2006. március végére már kész Operatív Programokat kíván Brüsszelbe küldeni a kormány, hogy azok jóváhagyása, illetve a végrehajtási intézményrendszer felállítása még 2007 előtt megtörténhessen. Az idő azonban egyre jobban szorít. Félő, hogy az NFH a hátralévő hónapokban képtelen lesz alapvetően változtatni eddigi gondolkodásmódján, és egy valóban fókuszált fejlesztési tervet letenni az asztalra – végül is 2004 óta ez lenne a Hivatal fő feladata.

Határon innen - határon túl

A Bethlen-alapítvány díjátadó ünnepsége – Halottak Napján

A Budavári Palotában Halmos Béla és népzénesz társai muzsikája, Maczkó Mária énekei és Szabó Andráshégyes vers- és prózamondása kíséretében huszadik alkalommal tartotta díjátadó ünnepségét a *negyedszázada működő Bethlen Gábor Alapítvány*. Hagymányosan november 2-án, Illyés Gyula születésnapján, s immár 16. alkalommal rendezték az Országos Széchényi Könyvtár Dísztermében.

Ez évben Bethlen Gábor-díjat ketten kaptak:

Ilia Mihály egyetemi tanár, a Tiszatáj egykori főszerkesztője (Szeged) a magyarság érdekében végzett tanári, szerkesztői, közéleti munkásságáért és kiemelkedő nevelői és határon túli kapcsolatépítő tevékenysége elismeréseként és **Vetési László** az erdélyi magyar szórvány lelkésze (Kolozsvár) a szórványban élő magyarok megmaradása érdekében végzett lelkeszi, nevelő munkássága és kiemelkedő közéleti közírói tevékenysége elismeréseként.

Márton Áron - emlékérem kitüntetését hárman kaptak: a **bécsi Szent István Egylet** az ausztriai magyarság több évtizedes szolgálata, a keresztény-szolidaritás ápolása, és a Kárpát-medence elcsatolt területein élő magyar oktatás segélyezésében végzett kiemelkedő tevékenységéért.

A kilenc évtizede működő Egyletet Dr. Jakubinyi György, Erdély érseke, (Gyulafehérvár) laudálta (l. alább)

A kitüntetés Stipsicz Károlyné, Bethlen Katalin elnökhasszony vette át.

Máramarosszigeti Leőwey Klára Líceum

a város 42 év után újjáélesztett magyar gimnáziumáért folytatott küzdelmük, keresztény szellemiségű nevelőmunkájuk és a Partium magyar ifjúsága anyanyelvű oktatása ügyének szolgálatáért. Az iskola újjáteremtőinek munkásságát Duray Miklós, politikus, (Pozsony) méltatta. A kitüntetést Béres Ildikó a Líceum igazgatója vette át.

Szabadkai Széchényi István Általános Iskola

a délvidéki magyarság anyanyelvű oktatásának szolgálata, keresztény szellemiségű nevelőmunkája, és a kárpát-medencei magyar oktatási kapcsolatok

ápolásában végzett tevékenységéért. A 150. éves iskola és pedagógusai nevelő munkáját Lezsák Sándor, képviselő (Lakitelek) méltatta. A kitüntetést hetven szabadkai kollégája jelenlétében Kocsis Mihály igazgató vette át.

A két kitüntetett iskolának Dippold Péter, a Pro Hungaris Kulturális Értékközvetítő Alapítvány elnöke száz – száz könyvből álló értékes könyvcsomagot adományozott.

A Tamási Áron Kuratórium önálló döntése alapján Tamási Áron-díjat kapott:

Donkóné Simon Judit tanár, előadóművész (Erd) *a csángó-magyar kulturális örökség ápolásáért, terjesztéséért és népművészetre nevelő munkájáért* Őt Pálffy G. István, hírlapíró, (Budapest) méltatta.

A Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriuma a bécsi Szent István Egyletnek ítélte az egyik Márton Áron - emlékérmét 2005. szeptember 20-án.

A bécsi Szent István Egylet méltatása

Igen megtisztelő volt számomra a felkérés, hogy a hozzánk annyira közel álló és minket önzetlenül támogató bécsi Szent István Egylet laudációját megtartsam. Ezt a jeles napot még jobban kiemeli a tény, hogy az Erdélyi Fejedelemség, a regényes „Tündérorság” fejedelme kijelentése az Alapítvány jelmondata lett: „...mi minden erőt, ami a hazá javára akar és tud lenni, nem eltiporni, hanem együvé fogni kívánunk...”. Huszonöt esztendő alatt a Bethlen Gábor Alapítvány erejét meghaladó módon valósította meg a Nagy Fejedelmek célkitűzését.

A Bethlen Gábor Alapítvány 1988-tól osztja ki évente a Márton Áron-emlékérmét. Az erdélyi Szervácus Tibor alkotását emlékérem formájában azok kapják - személyek és intézmények -, akik a keresztény magyarság szolgálatában kiemelkedő munkát végeztek. Örvedetes az egybeesés: Amikor a Bethlen Gábor Alapítvány 25. születésnapját üli, Isten Szolgája Márton Áron gyulafehérvári püspök, Erdély püspökének halála 25. évfordulóját ülte meg Szent Mihálykor, szeptember 29-én hívó népe és tisztelői. Mi, erdélyiek, büszkék vagyunk Márton Áronra, akit elég úgy bemutatnunk a külföldieknek, hogy „Erdély Mindszentije”.

Méltán szerepel az idei Márton Áron-emlékérem kitüntetettjei között a Bécsi Szent István Egylet. Nemso-kára százéves lesz ez a nemes célkitűzésű, magyar szór-ványt szolgáló egyesület, hiszen 1916-ban alakult és 1918. április 23-án jegyezték be Bécsben az illetékes hatóságoknál. Áldásos működését csak 1921. január 21-én kezdhetette meg. A Szent István Egylet célja kizárólag karitatív jellegű volt: anyagi segítséget nyújtottak a rászorulóknak, beteglátogatásokat végeztek, nyaralási akciókat szerveztek. Ezzel karolták fel az I. világháború alatt elszegényedett magyarokat. Jellemző lelki-ségére, hogy első elnöknője az időközben boldoggá avatott Batthyányi-Strattmann László hitvese, Mária Terézia grófnő volt. Amikor megkezdte tevékenységét, már a mindenkori magyar hercegrímás és a bécsi magyar nagykövet védnöksége alatt állott. A bevétel lényeges részét képezte az évente megrendezett Szent István Bál, amelyet a bécsi magyar Nagykövetség palotája dísztermében tartottak. A bécsi Szent István Bál kezdettől fogva - napjainkig - Bécs világváros kiemelkedő társadalmi eseménye. A mostoha történelmi körülmények miatt a Szent István Egylet 1938-tól 1945-ig nem működhetett nyilvánosan. Az osztrák államszerződés 1955-ben lehetővé tette tevékenységének bővítését. Ugyanakkor a helyzetet kívánta, hogy az egyesület védnökei a bécsi bíboros érsek (akkor Franz König) és Mindszenty bíboros-hercegrímás legyenek. A legújabb politikai változások lehetővé tették, hogy a régi Szent István Bált a hagyománynak megfelelően 1991-től ismét a Bécsi Magyar Nagykövetség dísztermében rendezhessék. Jelenleg az 1992-től nemzedékváltással megújult vezetőség meghatványozta a Szent István Egylet és Bál közéleti szerepét.

1993 tavaszán Erdélybe látogatott az egyesület. A személyes kapcsolat és tapasztalat szülte meg a gondolatot, hogy az új rendszerben beindult keresztény magyar iskolákat ösztöndíjjal kell támogatni, különben a vidéki magyar keresztény fiatalok nem tudnak felké-

szülni a keresztény magyar jövő alkotó építésére a szór-ványban. Megszületett az Ösztöndíj Alapítvány, amely állandóan bővül. Felöleli az utódállamok magyar keresztény iskoláit: *Románia-Erdély*: Gyulafehérvár, Nagyenyed, Nagyvárad, Kolozsvár, *Szerbia és Montenegro -Délvidék*: Szabadka, *Szlovákia-Felvidék*: Kassa, Komárom, Pozsony, *Ukrajna-Kárpátalja*: Beregszász, Munkács, Ungvár. Jelenleg 240 diák tanul a Szent István Egylet ösztöndíjával és több mint 500 már le-érettségizett.

Külön meg kell köszönnöm, hogy már tíz éve ösztöndíjjal látják el a gyulafehérvári kisserminárium vagy hivatalos nevén Gróf Majláth Gusztáv Károly Római Katolikus Líceumi Szerminárium tehetséges diákjait. A bécsi Szent István Egylet ösztöndíja (évi 218 Euro) gyakorlatilag ingyenes menzát és ellátást biztosít az ösztöndíjasoknak a líceumi évek idejére, ami lehetővé tette - és teszi - számukra a középiskola elvégzését, az érettségi vizsgák letételét és hivatásuk, álmaik megvalósítását is.

A nagynevű és szép jövőre jogosult egyesület első elnöknőjét említettem név szerint. Szeretném mindenkinnek arany betűvel ide írni a nevét, aki az egyesület kilencven esztendő története alatt tagja volt és áldozott a keresztény magyar ügyért. Ilyenkor azonban gyakori az eset, hogy kifejejtünk valakit. Ezért eltekin-tek a sok áldozatos tag felsorolásától, akiknek nevében a jelenlegi elnök átveszi a Márton Áron-emlékérmét.

Így - hálás erdélyi főpáztorként - a jelenlegi elnöknek mondom köszönetet az egyesület minden múltbeli és jelenlegi tagja nevében. Bárá Stipsicz Károlyné, született bethleni gróf Bethlen Katalin, a mi „Katica néink” a királyi nemes családok valóban nemes lelkületével irányítja a Szent István Egylet mai életét. Kérem, fogadja az egyesület nevében is köszönetemet, hálámat és jókívánságomat a jövőre vonatkozólag. Isten áldja a nemes lelkű bécsi Szent István Egylet tevékenységét, működését, amelyért a jutalmat igazán csak a Jóisten fogja megadni.

DR. JAKUBINYI GYÖRGY,
gyulafehérvári római katolikus érsek

IDILLIKUS HANGULATÚ ADVENTI VARÁZSLAT BURGENLANDBAN

A kastélybeli angyaloktól a feldíszített karácsonyfákig

Burgenland igazi, adventi időszakbeli látványosságai a vidéki hangulatot árasztó, hagyományos és egyedi karácsonyi vásárok. A karácsonyi kekszek, a sült gesztenye, a puncs és a forralt bor illatfelhőibe burkolózó vásárok évről évre egyre csodálatosabbak, ötletesebbek és látványosabbak! Íme rövid ízelítő a legérdekesebbnek ígérkező helységekről, rendezvényekről:

EISENSTADT/Kismarton: Karácsonyi ajándékok kívánságládjája, kastélybeli angyalka és az udvarmester titkai...

Az Eisenstadt/kismartoni adventi vásár 2005. november 25-től december 24-ig a burgenlandi tartományi főváros sétálóövezetében várja az érdeklődőket. A lámpások gyertyafényében fahéj- és fenyőillat idézi a karácsonyi varázslatos hangulatát. Angyalok és kívánságkártyák: minden szombaton és vasárnap Jézuska segítői járnak a sétálóövezet utcáit; édességeket, kisebb ajándékokat és kívánságkártyákat osztanak az arra járó gyermekeknek. A kitöltött kártyákat a Városházánál található karácsonyi ajándékok kívánságládjába lehet bedobni, vagy a karácsonyi vásáron adhatók le. A meghitt hangulatról különözzenek a gondoskodnak.

További információ: <http://www.eisenstadt.at>

Az Esterházy-kastélyban advent idején pén-tekenként és szombatonként speciális vezetések várják a gyermekeket, melynek mottója: „Emília angyal és a csillagfényesítő-verseny”. Ennek során az apró vendégeket a kastély karácsonyi díszbe öltöztetett terméin egy angyal kíséri végig. Emília a régi adventi szokásokról és a fejedelmi udvar karácsonyi ünnepeiről mesél nekik. Az udvarban szokásos karácsonyi süteményekről is beszél, majd saját kezűleg el is készítik őket: a pékségben a szorgalmas segítők csillagfényesítő-érdemrenddel és csillagporral jutalmaznak! (Nov. 25-től dec. 23-ig péntekenként 14.30 órakor, nov. 26-tól dec. 24-ig szombatonként 12.30 és 14 órakor; gyermekeknek 3,50 Euro, felnőtteknek 5 Euro, családi jegy 11 Euro.)

Szombatonként az udvarmester személyesen köszönti a felnőtteket a „Fényárban zöldellő fenyőág” mottójú adventi sétán, akik ekképp az Esterházyk karácsonyi történeteivel hangolódhatnak rá az ünnepek ünnepére. Egy kis fondorlattal az udvarmesterből egészen különleges karácsonyi ötleteket lehet kicsalni. Negédes meglepetések, zenei és irodalmi darabok csábí-

tanak az egykori karácsonyi hangulat felidézésére. (Nov. 26-tól dec. 17-ig szombatonként 11 és 15 órakor, belépő ára: 6,50/5,50 Euro.)

A karácsonyi műhely és az angyalok postahivatala a kastély Fehér termében kap helyet, nyitva tartás: nov. 26-tól dec. 17-ig szombatonként 13.30-tól 17 óráig (műhely), illetve 16-tól 17 óráig (postahivatal).

További információ: www.schloss-esterhazy.at
HALBTURN/Féltorony, kastély: Jégteke, varázslók, tábortűz és szánkózás...

A Halbturn/féltoronyi kastély elbűvölő környezetében tartandó pannon karácsonyi vásár (dec. 3., 4., 8., 9., 10. és 11. 13 órától) – amely jótékonyági rendezvény a Máltai Szeretetszolgálat javára – a kultúra, a szórakozás és az adventi hangulat sajátos ötvözete. A főbb látványosságok közé tartozik a jégteke, a lovas szánkózás, a szánkózás, a pannon ínycsögek, a tábortűz, Miklós varázsló látogatása és az ajándékkészítő műhelyek. Pónilovaglásal egybekötött gyermekdelutánok is szerepelnek a programban. A borkedvelők számára a csúcspontot bizonyára az az árverés jelenti majd, ahol a kastély pincegazdaságának borritkaságai találnak új gazdára. Az elmúlt évtizedek kiváló nedűi kedvező karácsonyi áron szerezhethők be.

További információ: <http://www.schloss-halbturn.com>, tel.: +43/2172/8594-42

KITTSEE/Köpcsény, kastély: Szűz Mária az irodalomban és a művészetben, gospelkoncert...

November 25–27. között a Kittsee kastélyban rendezik a „**24. Burgenlandi advent**” rendezvénysorozatot, amely az idén – az ORF Burgenlanddal szoros együttműködésben – Szűz Mária személye köré fonódik, még pedig kiállítások, hangversenyek és felolvasások formájában. Tarkabarka karácsonyi vásár, játék- és barkácsolási lehetőségek gyermekeknek, valamint kulináris örömök teszik kereké a programot. A legérdekesebb események: Nov. 25., 19.30 órakor: „A mennyország úrnőjének dicsérete” kórustest Nov. 26., 16 órakor: A burgenlandi karácsonyi daloskönyv bemutatója, 19.30 órától **Helga Papouschek** (irodalom) és a **Swing Trio** (zene): Advent, a csodálatos hangzásvilág Nov. 27., 11 órakor: Musici futuri – A holnap sztárjai, 16 órától Mária ezer arca (**Walter Reiss beszélgetése Paul Iby püspökkel**), 17 órától **Swinging Ladies** (koncert): Mary had a baby **További információ:** <http://www.schloss-kittsee.at>, tel.: +43/2143/2304

BAD SAUERBRUNN/Savanyúkút: Karácsonyfa minden mennyiségben...

Bad Sauerbrunn/Savanyúkút, a karácsonyfákban gazdag település a Jézuskára való reménytelni várakozást a hagyományoknak megfelelően és ötletgazdagon feldíszített karácsonyfákkal színesíti, amelyek a Kurparkban a következő napokon tekinthetők meg: november 26., 27., december 3., 4., 8., 10., 11., 17. és 18. A gyermekek már türelmetlenül várják a Jézuskával való közös fotózást, játszódoznak és barkácsolnak, vagy éppen romantikus fáklás túrán vesznek részt. Jászos játék nov. 27-én és dec. 11-én 17.30 órakor amatőr színészekkel. (Szo 15-től 20 óráig, V 14-től 18 óráig, dec. 8-án 14-től 18 óráig)

Részletes program: www.christbaumdorf.at

A karácsonyi árudömpinggel szemben az adventi varázslat Burgenland többi részén is igazi élményeket nyújt. A karácsonyi vásárokon régi történeteket hallgathat, finom kekszeket kóstolhat és valódi kézműves termékekben gyönyörködhet. A programban szerepelnek még a pékségek, a szerencsekő-csiszolás vagy a Jézuskának való levélírás. Lockenhaus várában dec. 11-ig minden nap 10-től 17 óráig látogatható a birkából készített termékeket is felvonultató karácsonyi vásár, valamint egy akvarellkiállítás. Kézzel készített díszeket és ajándékokat kínáló karácsonyi vásárnak ad otthont a Kobersdorf kastély. December 3-án és 4-én a helyi kórusok és fúvószenekarok igazi adventi hangulatot teremtenek. Pinkafeldben nov. 26-tól dec. 18-ig (csak hétfőeken) a karácsonyi vásár a fáklákkal megvilágított kastélyudvaron kap helyet. Schlaining december 4-én 14-től 19 óráig a középkor szellemében rendez történelmi adventi vásárt: díszbe öltözött örök a városkapuknál, a várudvaron pedig régi kézművesség, kerámia-égetés és kovácsműhely.

További érdekes karácsonyi vásárok helyszínei: **Frauenkirchen/Boldogasszony** (jászolkiállítás), **Purbach/Feketeváros** (kézműves vásár), **Breitenbrunn/Fertőszéleskút, Donnerskirchen/Fehéregyház, Bruckneudorf/Királyhida, Mörbisch/Fertőmeggyes, Gols/Gálos** (élő jászol, adventi hétvége a Mészáros téren), **Jois/Nyulas, Mönchhof/Barátudvar, Neusiedl/Nezsider, Pamhagen/Pomogy, Podersdorf/Atfalú, St. Margarethen/Szentmargitbánya, Oberwart/Felsőőr, Bad Tatzmannsdorf/Tárcsafürdő.**

ERIKA PUCHEGGER

1956 évfordulója Ausztriában

Az ausztriai magyarok is készülnek a magyar forradalom 50. évfordulójára. Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége meghívására 2005. november 25-én vitatták meg az egyesületek képviselői egész Ausztriából azt a műsortervezetet, amit többszöri előzetes megbeszélés után a bécsi Magyar Nagykövetség, a Collegium Hungaricum és a Központi Szövetség munkacsoportja, Nagy József Zsigmond és Fésűs Eszter, dr. Fónagy Zoltán és dr. Kelenik József, valamint Deák Ernő és Wurst Erzsébet dolgozott ki.

A jelenlévők megegyeztek abban, hogy a tervezett országos megemlékezések fő rendezője a bécsi Magyar Nagykövetség, a Collegium Hungaricum és a Központi Szövetség, továbbá, hogy a tervezett országos rendezvények szervezője a három intézmény általi munkacsoport (Operatív Bizottság). Ezen túlmenően a Központi Szövetség látja el a kapcsolattartást és a műsoregyeztetést. Ez annál inkább is szükséges, mivel a egyes helyi csoportok – jelesen a Közép-Burgenlandi Magyar Kultúr Egyesület Felsőpulya, Graz, Linz, Innsbruck – külön rendezvényekkel is bekapcsolódnak a jubiláris ünnepségekbe.

A Központi Szövetség és tagegyesületei jelöltjeiből 1956-os Emlékbizottság alakul. A központi rendezvények fővédnökségére dr. Heinz Fischer osztrák és dr. Sólyom László magyar államfőt kérték fel.

Az eddig elkészült tervezet és a még 2005. január 15-ig beérkező javaslatok alapján egyeztetett Tájékoztató készül, amit sajtókonferencián mutatnak be.

Felvilágosítás a Központi Szövetség címen: A-1010 Wien, Schwedenplatz 2 – Laurenzerberg 5/1/8–9., tel.-fax: 0043-1/532 60 48 v. -49

Lapzárta minden páratlan hónap 5-én
TELEFAX: + +43 1 532 60 49

A magyar megmaradás és nemzetegyesítés egyik műhelye

Az anyanyelvi konferencia harmincöt

Az 1965-ben írt, külföldi magyar nyelv- és kultúra megtartást, oktatást ismertető, támogatást, konferenciákat javasoló leveleimre *Illyés Gyula*, *Kodály Zoltán* és *Váci Mihály* levelekkel és nyilatkozatokkal, írásokkal is válaszolt. *Kodály Zoltán* ezt írja a budapesti Magyar Hírek 1965. november 15-i számában: „*Vájon az óhaza” mindent megtett-e arra, hogy a kivándoroltak ne érezzék magukat végképp kitagadottnak? Nagy Károly megfigyelte, hogy a harmadik nemzedékben új érdeklődés mutatkozik az elfelejtett anyanyelv iránt. A külföldön élő magyarság éppoly része a magyar közösségnek, mint az ithoniak. Ott nagy többségben élnek olyanok, akik a magyar névnek becsületet szereznek: Velük mint pozitív tétellel számolnunk kell.*”

Váci Mihály, aki mint e sorok írója, ugyancsak a nyíregyházi tanítóképzőben lett „néptanító”, és aki a „*Még nem elég!*” című versében ezt írta: „Nem elég-a Világért / Több kell: - a nemzetért” ezt írta a Népszabadságban 1969. augusztus 3-án megjelent, „*Oldott kéve*” című cikkében: „*Örömmel fedeztem fel Nagy Károly hozzám intézett leveleiben és egy tanulmányban a gazdag információs anyagot... Nagy szükség lenne a határon túli magyar oktatást segíteni, konferenciákat rendezni... A szórványmagyarság nyelvi megmaradásáért küzdeni egyetemes és emberi teljesítmény. Ezért minden magyar írónak és felelős embernek meg kell tennie legalább annyit, amennyit ma lehetséges.*” *Illyés Gyula* ezt mondta az Anyanyelvi Konferencia budapesti védnökségi ülésén, 1979. augusztus 6-án: „*A magyar nyelv védelme a magyar anyanyelvűek védelme is.*”

Azonban Magyarországon és a Kárpát-medence magyar kisebbségek által is lakott országaiban a nyolcvanas évek végével bekövetkezett rendszerváltoztatások előtt bátorság is kellett ahhoz, hogy keresni, munkálni lehessen azokat a módokat, amelyek segítségével tízenöt milliós magyarságunk a diktatórikus hatalmak emelte vasfüggönyök fölött is - „*haza a masgasban*” - együtt tud működni a kultúra a tudományok, a történelmi valóságfeltárás, a nyelv, az emberi és kisebbségi jogok, a világban alakuló jó hírünk, a nemzeti megmaradás területein.

„*A magyarság fennmaradása idegen nyelvtérületen*”, „*magyar öntudat*” - e fogalmak a Szovjetuniónak és helytartóinak egyik sarkalatos téziseivel szegültek szembe, amely szerint „*a fő veszély: a nacionalizmus*”.

A diktátorok persze azt nevezték nacionalizmusnak és nacionalistának, amit és akit akartak, de torz definíciókat iskolák és prédikációk megszüntetésével, írások, könyvek, filmek cenzúrázásával és betiltásával, de még rendőrségi üldözéssel és börtönnel is hatályosítottak ezekben az évtizedekben. Az Anyanyelvi Konferencia programjainak működtetése sem volt akadálymentes e körülmények között.

Az Anyanyelvi Konferenciát Magyarországon 1989-ig a **Magyarok Világszövetsége** adminiszt-

rációs hatáskörébe utalta a pártállam. A Magyarok Világszövetsége a szovjet megszállás évtizedei alatt a kommunista diktatúra „*belügyének*” egyik külügyi szerve volt. Mint ilyen a diktatúra mindenkori érdekeinek törekedett érvényt szerezni a nyugaton élő magyarokhoz való viszonyában is.

Politikai befolyását az Anyanyelvi Konferencia programjaiban is érvényesíteni igyekezett, ám a magyar nyelv és kultúra külföldi megtartásának, oktatásának, művelésének szakterületein legtöbbször sikertelenül. E tény legnyilvánvalóbb tárgyi bizonyítékát az Anyanyelvi Konferencia tankönyvei nyújtják, amelyek magyarországi és külföldi szakemberek közös munkájával készültek az évek folyamán, s amelyek egyedülálló taneszközök abban is, amit a diktatúrák hosszú évtizedei alatt kötelező része volt minden tankönyvnek minden szinten. Tartalmaznak viszont olyan anyagot, ami a kommunista uralom ideje alatt ki volt tiltva minden tankönyvből, mint például a Magyarországon kívül élő magyar alkotók versei, írásai.

Az Anyanyelvi Konferencia gyermeknyaraltató iskolatáborait is sikerült távol tartani a bármintű politikai propagandától, egyszersmind mihelyt lehetőség nyílt rá, elkezdtük őket a nemzetegyesítés egy műhelyként is működtetni minden nyáron-sajnálato és felelőtlen költségvetés korlátozás miatt ez évben szünetel ez a programunk. Magyarországi, Kárpát-medencei kisebbségi és nyugati magyar gyermekek együtt nyaralnak és tanulnak, nemcsak a Balatonnal, Sárospatakkal, magyar irodalommal, történelemmel, hanem egymással is ismerkedve, barátkozva. Ezek a nyári élmények gazdag, olykor maradandó tapasztalatokat is jelenthetnek a gyermekek, fiatalok életében. Hadd illusztráljam ezt egy nemrég kapott levél néhány részleteivel egyik svájci barátomtól, magyar szervezeti vezető munkatársamtól: „*Fiam és lányom is részt vett a 80-as években az Anyanyelvi Konferencia rendezte nyári táborban Sárospatakon, lányom háromszor is. Mivel feleségem svájci, én pedig évente néha hónapokat családomtól távol, hivatalos kiküldetésben töltöttem, lányom ott tanult meg igazán magyarul annyira, hogy 1996-tól két és fél éven át Budapesten felelős adminisztrációs állást tudott betölteni. Neki, és így családjának is sokat jelentett az AK által nyújtott lehetőség, sok tapasztalatra tett szert, megszerette a magyar vidéket és baráti érzéssel gondol vissza a sárospataki oktatókra.*”

Az Anyanyelvi Konferencia nyugati állampolgárai fölött nem volt hatásköre a Világszövetségnek, így a nyugatiaknak nem kellett kompromisszumot kötniük. A magyar kormány legfeljebb az országba való beutazásukot tilthatta meg - és ezt esetenként meg is tette -, de például szólásszabadságukat már nem. A magyarországi ellenzéki értelmiséggel való rendszeres találkozásait sem, és a honi szakemberekkel

közösen készített tankönyvek, tananyagok, folyóiratpéldányok, a közösen szervezett gyereknyaraltató és tanárképző tanfolyamok kommunista pártpropagandától való mentességét sem. Élve viszonylagos „*diplomáciai immunitásukkal*”, a nyugatiak közül többen állandó témaként hangoztatták a konferenciákon az akkor tabuként tiltott magyar sorskérdéseket, például a Kárpát-medence magyar kisebbségeinek elnyomottságát, jogfosztottságát és azt, hogy az Anyanyelvi Konferenciákon való részvételük elengedhetetlen, az 1956-os forradalom tényeinek meghamisítását, a nemzeti függetlenség, szabadság, demokrácia hiányát a magyar nemzetrészeket egymástól elzárni törekvő, nemzet-tudat csönkítő cenzúrát.

Azt viszont érvényesíteni tudták a Kárpát-medence szovjetek ellenőrizte diktátorai, hogy saját állampolgáraik sokáig nem vehettek részt szabadon az Anyanyelvi Konferencia munkájában. Az 1977-es budapesti konferenciára ugyan - követelésünkre - néhányan már a szomszédos országok szakemberei közül is kaptak meghívót, és attól kezdve egyesek el is jöhettek (az 1977-es, az 1980-as pécsi és az 1985-ös veszprémi konferencián tizenketten előadóként is, mások csak titokban. „*betévedt turistaként*”), de szabadon először csak az 1989-es kecskeméti konferencián találkozhattak egymással. Ekkor és együtt - indítottuk el azt a folyamatot is, amelynek eredménye a mozgalom megújulása: függetlensége, demokratikus szervezete, érdekékviseleti, jogvédő feladatvállalása is lett.

1990. augusztus 1-jén *Göncz Árpád*, akit két napra rá iktattak be köztársasági elnöki tisztségébe, ezzel nyitotta meg az Anyanyelvi Konferencia védnökségi ülését: „*Évtizedeken át komoly ellenzékkel szemben komoly értékeket hozott létre és őrzött meg ez a mozgalom. Az Anyanyelvi Konferencia a legjobb eszközt választotta a magyarság összefogására, azt ami identitásának alapja: a nyelvet, így e mozgalom bizonyos mértékig modellelték. Nemzetközi magyar lobby, amelynek célja a magyar nyelv és identitás megmentése. Mint társadalmi szerv, a most születő demokráciákban sokkal nagyobb lehetőségei vannak, nagyobb mozgásteret van, mint az állami szerveknek. Ezért is tulajdonítok fokozott jelentőséget az Anyanyelvi Konferencia önszerveződésének és organikus fejlődésének, megőrzésének és megújulásának.*”

Ez az ülés volt az, amely így határozta meg Konferenciánk új jellegét és programjait: „*Az Anyanyelvi Konferencia autonóm, demokratikus, pártoktól független, nemzetközi magyar mozgalom, amely a Magyarországon kívül kisebbségi helyzetben és szórványban élő magyarok anyanyelvi és kulturális oktatását és művelődését támogatja, magyar nemzeti tudatának megtartását és fejlesztését segíti. A mozgalom munkájában részt vehetnek a világ magyarságának szervezetei, intézményei, egyházai, egyesületei, fórumai és személyiségei, illetve bárki, aki elfogadja és támogat-*

Rudolf von Alt: A gráci Zeughaus (fegyvertár) 1885.

ja az Anyanyelvi Konferencia céljait”.

Két konferencia között az anyanyelvi mozgalom tevékenységét az Anyanyelvi Konferencia Választmánya irányítja. A 60 tagú választmány egyharmad-egyharmad-egyharmad arányban képviseli a hazai, a szomszédos országokban, illetve a nyugati szórványokban élő magyarságot.

A Védnökség augusztus 1-jén nyilatkozatot adott ki, melyben hűszéves munkálkodásának egyik létfontosságú és eddig „*ahogy lehet*” módon végzett-de 1989-ig a diktatúrák által korlátozott-részét ezentúl egyik fő munkaterületként jelöli ki:

„*A megváltozott közép- és kelet-európai helyzet lehetővé és szükségessé teszi, hogy az anyanyelvi mozgalom eddig végzett munkája mellett a jövőben fokozottabban és határozottabban támogassa a szomszédos országokban kisebbségi helyzetben élő magyarság anyanyelvi kultúrájának és nemzeti tudatának megtartását és fejlesztését. Ezeket a nemzeti feladatokat első sorban pedagógiai és kulturális, valamint tájékoztatási és érdekvédelmi tevékenysége által végzi el.*

A mozgalom ugyanakkor továbbra is folytatja, fejleszti a nyugati szórványmagyarság körében és érdekében végzett eddigi munkáját, és az egyetemes magyarság nemzeti szolidaritása alapján igyekszik szervezni a magyar-magyar kapcsolatokat”

A nyilatkozatot a Konferencia elnöke, *Lőrincze Lajos*, valamint három társelnöke: *Gál Sándor* (Kassa), *Nagy Károly* (Edison, NJ USA) és *Pomogáts Béla* (Budapest) írta alá.

A diktatúrák évtizedei alatt az Anyanyelvi Konferencia a magyar-magyar kapcsolatok szinte minden fórumává alakult, hiszen a legtöbb egyéb ilyen jellegű nemzetközi magyar együttműködő testület vagy program sokáig tiltott volt. A Konferencia programjai a Magyarországon kívüli magyar nyelv- és kultúra oktatás és megtartás szakemberei mellett így fórumot adtak a világon bárhol élő magyar nyelvészeknek, hun-

Folytatás az X. oldalon

DEMOKRÁCIA ÉS POLITIKAI ERKÖLCS: FELELŐSSÉG A MAGYAR KISEBBSÉGEKÉRT

(Vitaindító cikk)

A rendszerváltozás után másfél évtizeddel kérdések sokaságára kellene választ keresnünk, mert nagyon leegyszerűsítve úgy tűnik, mintha Magyarország szabadsága és függetlensége birtokában nem akarna élni a rendkívüli helyzet kínálta lehetőségekkel. Mintha elveszítette volna (helyesebben meg sem találta) a tájékozódóképességét, sodródik az uralkodó külpolitikai szélben.

Egyik jellemző alapmagatartás az önálló gondolkodás hiánya, ami alapjában véve nem újkeletű: a II. világháború időszakában Németország felé hajbókolta a magyar külpolitika, legkésőbb 1948-tól – ha kényszerűségből is – következett a behódolás időszaka, oly mértékben, hogy minden akár tudatalatti elutasítás ellenére – az ország elveszítve önbizalmát leszokott az önálló gondolkodásról. Jelenleg azon vitáznak a politikusok, milyen mértékben lehet és kell az Egyesült Államoknak, történetesen Bush elnöknek kedvében járni.

A magyar politikai gondolkodás minden hangoskodás és hangulatkeltés ellenére, bár befelé áldatlan méreteket öltött az összefüggétségtől, kifelé mindenáron a jófiú szerepének keresésében merül ki.

Amennyiben mércét keresnénk erre, a magyar kisebbségekkel szembeni politikai akciózásokon érzékelhető leginkább, mire, mennyire is me-

részkedik mind a magyar kormány, mind pedig ellenzéke.

Az már magától értetődik, hogy a kormány szinte alig illethetik vádak, pusztán azért, mert hiszen a maga természete szerint jár el.

Az ellenzék „nemzeti egységpolitikáját” viszont annál reményteljesebben figyelik azok, akik aztán éppen erről az oldalról részesülnek leginkább elmarasztalásban.

A jelenség annyira általános, hogy az érintett kisebbségek körében egyre-másra fogalmazódik meg a keserűség: cserbenhagyta őket az anyanyelvi ország.

A magyar kormányok eddigi kisebbségpolitikáját a távlat nélküli rögtönzések jellemezték. Egyrészt nagyvonalúan szűlték az elképzeléseket – természetesen minden egyeztetés nélkül – , hogy aztán az első berzenkedésre elbizonytalanodjanak. Másrészt ráhagyatkoznak az EU-tagság kínálta illúziókra. Utóbbi szinte ópiumként hat, mert felold a cselekvés szükségességé alól.

Egyre inkább olyan tehetetlenség tűnnek a magyar kisebbségek, amiktől a legjobb lenne megszabadulni. Tehertétel, mert egyrészt anyagi támogatással jár, másrészt folyton a szomszédos államok rosszallásával kell számolni. Ki teszi ki magát szívesen az ilyen kihívásoknak?

A legutóbbi eseményekből ragadjuk ki szeptember 26-át és a magyar miniszterelnök buka-

restli látogatását, történetesen a közös parlamenti ülést.

Mindkettő megmutatta, mire kész ill. képes a magyar politika: minden ellentmondás nélkül megszavazta a Parlament Románia felvételét az EU-ba. Tehát semmi megoládatlan kérdést nem látott a román kisebbségpolitikában. Legutóbb a töredelmes jóindulat annyira felülkerekedett, hogy Kádár kanosszajárására emlékeztetett, aminek következtében akkor megszüntették a Marosi Autonóm Területet.

A visszhang letaglózó volt: a román parlament nyomban elutasította még a kulturális autonómia-tervezetet is. Ugyanakkor még a nemzeti-ségi vonatkozásban túlságosan érzéketlen EU is „házifeladatként” fogalmazta meg legújabb Romániának és Bulgáriának szóló jelentésében az etnikai kisebbségek ügyének rendezését.

Úgy látszik, a tehetetlenség és erőtlenség nem képes többre, mint legfeljebb látszatkeltésre.

Ha kissé jobban odafigyel bárki, az lehet a benyomása, hogy Magyarországnak még az 1947-ben meghagyott terület is túlságosan nagy, hiszen idestova még emberanyaggal sem tölti ki, nem is tekintve a „nemzeti látókör” beszűkülését.

Magyarországnak nincs mozgásteret, nincs célja, jövőképe, kivéve a jólétért való áhítozást, de ennek megteremtését is mindenekelőtt a külföl-

di tőke beáramlásától várja? Pedig úgy tartja a mondás: segíts magadon, az Isten is megsegít.

Az anyaországnak mindazonáltal nem csupán azért, nehogy mostohának minősüljön, önmaga érdekében is felelősen kell vállalnia, felkarolnia a magyar kisebbségek ügyét. Ez erkölcsi kötelezettség, mert az élet parancsa. A kis Ausztria már függetlensége kivívása előtt síkra szállt a dél-tiroli német ajkú kisebbség érdekében, s az évtizedes következetes diplomácia végül a kérdés rendezését eredményezte. Ausztria most is egyedül merte vállalni Törökország EU-tag-ságának megkérdőjelezését, nem ijedve meg egyes törökbarát tagállamok esetleges prűszkölésétől.

Ebben a vonatkozásban lényegében az a különbség a magyar kormány és az ellenzék között, hogy az előbbi megtanult kicsinek lenni és alkalmazza is ezt külpolitikájában, míg az ellenzék ezt ugyan nem meri bevallani, de kerti-törpeként érvel és lép fel a magyar kisebbségek ügyében a szomszédos államok kormányaival szemben.

Hogyan tovább? Gondolkozzunk – vitatkozzunk. Lehet-e még egyáltalán politikai erkölcsről beszélni a felelősség vonatkozásában? Valóban nincs jövőképünk, elképzelésünk, és mindezt az EU-ra bízunk?

SZERKESZTŐSÉG

Az új lengyel kormány nemzetközi megítélése és várható külpolitikája

Magabiztos kettős győzelme ellenére nehéz helyzetben kezd meg a kormányzást a lengyel mérsékelt jobboldal nemzeti konzervatív pártja, a Jog és Igazságosság (PiS). A végig biztos koalíciós partnernek látszó jobboldali liberális Polgári Platform (PO) az ellenzéki politizálás mellett döntött, és a PiS kisebbségben, jobb híján a szélsőséges populista erők időnkénti külső támogatásával kénytelen kormányozni. Nem könnyíti meg a dolgát, hogy visszafogottan fogadták külföldön a PiS és Lech Kaczynski hatalomra kerülését. Jelentős elmozdulás ezután sem várható a lengyel külpolitikában.

(Budapest Analyses, No. 77, November 23, 2005) Hiába aratott a mérsékelt lengyel jobboldal elsőpró győzelmet mind a parlamenti, mind pedig az elnökválasztáson, nehéz hónapok előtt állnak a győztesek. Kaczynskiékát a PO döntése nem csak a hatalomgyakorlás biztos többségen alapuló útjától fosztotta meg, hanem a reagálásokból kiolvashatóan nemzetközi szinten megfagyasztotta a levegőt is körülöttük. A sajtó elfogultságoktól sem mentes értékelésén túl kitapintható volt egyfajta visszafogottság külföldi politikai körökben, amire csak részben adtak alapot a kampányban tett, a választások lezárultával azonnal tompuló kijelentések. Sokan idegenkedve nézik a kormány határozott nemzeti jellege mellett a populista, demagóg és euroszeptikus erőkkel kényszerűen kötött taktikai szövetséget. Erős, és nem minden alap nélküli az aggodalom a szociális kiadások növelése kapcsán a költségvetés egyensúlya és az euró bevezetésének időpontjával kapcsolatos bizonytalanság miatt. Sokaknak nem tetszik a privatizáció mérsékelt támogatása, valamint a még markánsabbá váló külpolitikai vonalvezetés sem.

Lengyelország álláspontja néhány külpolitikai kérdés kapcsán már eddig is sok fejtörést okozott Európának, s valóban nem lenne könnyű kezelni az Unióban, ha Varsó ráadásul még német- és oroszellenes politikát is folytatna.

Ahogy azonban a kampányretorika csitulása és a liberális körökhöz közel álló személyek miniszterré emelése is legfeljebb csak lassan oldja a bizalmatlanságot, a folyamatosságot ígérő külpolitikai program, valamint a diplomáciai körökben elismerésnek örvendő Stefan Meller tárcavezetődé történt kinevezése után is érezhető még némi fenntartás. (A kiegyensúlyozottsághoz bizonyos mértékben hozzájárulhat a Magyarországon jól ismert, a nagyköveti posztot a helyettes-államtitkári székre cserélő Rafal Wisniewski személye is.)

A kormány programjából, valamint Kazimierz Marcinkiewicz miniszterelnök és Stefan Meller külügyminiszter kijelentéseiből kitűnik, hogy az új lengyel külpolitika a folyamatosságot tartja szem előtt. Prioritásai közül ki kell emelni az Egyesült Államokhoz fűződő viszony még szo-

rosabbra szövését, az uniós tagság erősítését és az ország energetikai biztonságának szavatolását. Ami az EU-t illeti, a Brüsszelben a mérsékeltlen euroszeptikus frakcióhoz tartozó PiS a nemzetek Európájának híve. A legfontosabb feladatok egyike e téren az lesz, hogy az ambiciózus Varsó megteremtse a pozícióinak erősítése, valamint nagyságrendje és tényleges képességei közötti egyensúlyt. Különös hangsúlyt kap ez most amiatt is, hogy érezhetően ellenségesebb közegben kell Kaczynskiéknek megvívniuk küzdelmeiket, mint az előző, baloldali kormány. Ha a kampány során elmondottakat vennénk alapul, akkor az Európai Unió könnyen az Egyesült Államokkal ápoltt kiváló viszony mögé szorulhatna. Az EU következő néhány hónapja azonban számos kérdésben döntőnek bizonyulhat. A költségvetés kérdése továbbra is nyitott. Lengyelország sokat nyerhet; de veszíthet is, ha hibás politikát folytat. Minden bizonnyal lenyugodnak a választási küzdelmekben messzebbre hallatszó euroszeptikus hangok is, s a racionális megfontolások kerülnek majd előtérbe. Elődjéhez hasonlóan azonban ez a kormány is határozottan fog kiállni a lengyel érdekek mellett, így például kitartóan küzd a strukturális alapok fennmaradásáért, vagy Ukrajna EU-hoz közelítésének gyorsításáért. Az euró bevezetése érezhetően nem tartozik az új kormány elsődleges céljai közé, ami feltehetően többszöri összeütközéshez vezet majd Brüsszellel. Tovább nehezíti Kaczynskiék dolgát, hogy Németországgal érezhetően lehűltnek a kapcsolatok, s e relációban mindkét oldal gondjai miatt előreláthatóan csak lassan oldódik majd a légkör. Varsó számára taktikai szövetségesnek kínálkozik Nagy-Britannia, érdekeik azonban túl sok területen ütköznek. Így aztán az a legvalószínűbb, hogy Varsó kapcsolata Párizssal lesz még szorosabb, különösen a lengyelek demográfiai és geopolitikai adottságaiban rejlő lehetőségeket észrevevő Nicolas Sarkozy győzelme esetén a francia elnökválasztáson. Amerika elsőbbsége különösen a biztonságpolitika terén lesz továbbra is meghatározó, s megkönnyitené a lengyelek dolgát, ha javulna a transzatlanti viszony. Több jel arra mutat, hogy az előző kormány döntését felülbírálván az új kormány mégis meghosszabbítja január utánra is az Irakban állomásozó mintegy másfélezer lengyel katonára megbízatását. Lengyelország kész arra is, hogy 2007-ben átvegye a NATO vezetésével Afganisztánban szolgáló nemzetközi stabilizációs erők (ISAF) parancsnokságát. Az új kormány nagyobb súlyt fektet a terrorizmus elleni harcra, így ennek összehangolására új hivatalt kíván létrehozni. Varsó ezen kívül minden bizonnyal még nyitottabb lesz az Egyesült Államok rakétaelhárító rendszerének kiépítését, egy amerikai katonai támaszpont lengyelországi létrehozását illetően.

Mindebből következik, hogy aligha javul Varsó kapcsolata Moszkvával. Akadályozza ezt a további lengyel szerepvállalás is a posztszovjet térség változásainak elősegítésében. Az orosz kultúra iránt nagy tisztelettel viseltető Lech Kaczynski köztársasági elnöksége nagy sikerének tartaná a lengyel–orosz viszony javulását, de kizárólag a két állam egyenrangúsága alapján. Kész találkozni Vlagyimir Putyinnal is, azonban csak Varsóban, mivel Kwałniewski elnök többszöri moszkvai látogatását eddig az orosz elnök még nem viszonoztta. Így aztán sok múlik a Kreml hozzáállásán is.

Nem várható változás a közép-európai kapcsolatokban. Elsősorban talán azért, mert a térség országai nehezen dolgozzák fel a lengyel külpolitika stílusát, amelyet Lengyelország középhatalmi ambícióiként élnek meg. Mindez persze nem jelenti azt, hogy rossz lenne a viszony a régió országaival, sok tekintetben elmarad azonban a lehetőségektől. Az új lengyel külpolitikai vezetés a térség országai közös érdekének tartja a hosszú távú stratégiai együttgondolkodást és a régió geostratégiai pozícióinak megőrzését, erősítését biztosító összehangolt külpolitikai lépések megtervezését. (Meller külügyminiszter első külföldi útja ez év november 25-én a visegrádi országokba vezet). Kérdés, hogy a térség országai felismerik-e a hosszú távú stratégiai érdekközösséget, illetve az abból adódó kölcsönös előnyöket, vagy egy szűkebb perspektíva alapján, az ún. lengyel középhatalmi törekvések veszélyére hivatkozva a jövőben egyre kevesebb közös érdeket fogalmaznak meg. Ez hosszú távon valószínűleg csökkentené a Visegrádi Együttműködés jelentőségét. Lech Kaczynski elnöksége viszont jó lehetőség a kapcsolatok élénkítésére. A konzervatív vezetőt már megválasztása előtt több kritika érte nyugat-európai politikusok részéről, s amennyiben elnöként jó kapcsolatokat szeretne ápolni nemzetközi szinten is, aktív, kezdeményező magatartást kell majd tanúsítania. Ez pedig Varsót érdekeltté teszi a Visegrádi Együttműködés élénkítésében is.

Következtetés: A kezdeti idegenkedés oldódásával az új lengyel kormány sikeresen szerepelhet a nemzetközi szinten, bár legfontosabb számára most az, hogy ehhez megteremtse a kedvező légkört. Ennek érdekében jóval többet kell tennie, mint elődjének. Segítheti ebben a Lengyelországban létező külpolitikai konszenzus. A lengyel kormány tapasztalatlansága ellenére sem hibázhat, helyesen kell kezelnie a programjának egyes elemeivel szemben megnyilvánuló bizalmatlanságot. Sokat jelenthet a külföld bizalmának megszerzésében, ha a belpolitikában gyorsan bizonyítani tudja rátermettségét, és átforgatja azt a vélekedést, hogy mandátuma csupán a következő költségvetésig szól. NN

HÍREK INNEN-ONNAN

A BÉCSI MAGYAR NAGYKÖVETSGÉG és az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége József Attila születésének 100. évfordulója alkalmából október 5-én zártkörű emlékestet rendezett a követség dísztermében. A megnyitón (dr. Deák Ernő elnök, dr. Horváth István nagykövet) után dr. Tverdota György irodalomtörténész, az ELTE tanszékvezető tanára értékelte József Attila irodalmi alkotását, majd Jordán Tamás színművész, a Magyar Nemzeti Színház igazgatója és Huzella Péter zeneszerző és előadóművész idézte fel újszerű alakban ismertebb, és érdemtelenül kevésbé ismert műveit az a költő geniuszát.

Ausztriában a falvakban, városokban évente lefolytatott „szemétnagytakarítás” a Sperrmüllsammlung már évek óta molyként vonzza a külföldi, főleg magyarországi „szemétturkálókát”. Nem is csoda, hiszen a padlásról, pincéből kitakarított, a tulajdonos számára már csak a helyet foglaló, erre fel nem értékesíthető kacat közt jócskán akad olyan portéka, amely a magyar viszonyok közt még nagyon is pénzt érő, hasznos darab.

Az osztrák lakosság vegyes érzelmekkel viseltetik a magyar rendszámú, javarészt sötéthajú és -bőrű utasokkal érkező utánfutós Ladák és Moszkvicso lát-tán. A megértéshez, hogy „ha nekünk már nem is kell, jó, hogy valaki még tudja használni”, rossz tapasztalatok is társulnak. A „hivatalos” elszállítás előtt már napokkal halomba kirakott holmit a turkálók szétűrjék, s napokig kavargó a szétszórta szemét a porta előtt. Néha azt a kapu előtt álló kopottas bicajt is szemétnek nézték, amit gazdája még maga is használ.

Nemrégiben azonban Sopronnyéken/Neckenmarkt és környékén a turkálók „kivánságlevelét” osztottak szét a lakosság postaládáiba, melyben egy „Kleinmaschienenbrigade” közli, hogy gyűjtést folytat – itt következik egy 27 megnevezést tartalmazó lista (agregáltól vízcsapig, ágyneműtől tévéig és

videóig) többé-kevésbé tűrhető németiséggel – és a fenti listán szereplő tárgyakat, – de mást, és pláne szemetet nem! – egy megadott időpontban elszállít.

Itteni magyarként bizonytalan az ember, restelljük-e a honfitársak pófátlnaságát, vagy elismeréssel adózzunk rámenősségüknek.

A BÉCSI ÉS BÉCS KÖRNYÉKI MAGYAROK ez évi október 23-i ünnepi megemlékezését október 21-én a Teresianum dísztermében rendezte a Központi Szövetség és a Collegium Hungaricum az összes burgenlandi és bécsi magyar egyesület együttműködésével.

Dr. Deák Ernő üdvözlő szavai után Végvári Vazul OFM, aki a forradalom napjaiban a budai várat védő szabadságharcosok parancsnoka volt, mondott bensőséges ünnepi beszédet. A Bozsodi négyes Szombat-helyről, Czenczi Ágota Bécsből, Guthy Eszter és László Felsőőrről, és a Lengyel Ferenc által felkészített bécsi cserkészek által előadott művek idézte fel a forradalom és a szabadságharc hősei által vívott harcot a magyar nép ellenségei, az elnyomók, és a szovjet csapatok ellen.

Vas megye megyeszékhelyén, Szombathelyen 2005. október 13-án ünnepélyes keretek közt került sor a Varsói dominikánus kolostor múzeuma és az Alsóór/Unterwart-i Magyar Információs Központ közti határon átnyúló projekt PHARE – CBC-szerződésének átadására.

A 12 hónapra tervezett tudományos projekt célja a mai Burgenland, és a szomszédos megye egyes részeiben a közös történelmi gyökerek feltárása, és ismertetése a széles nyilvánossággal.

„Az Egyház jövője, a jövő Egyháza” címmel rendezte meg 2005. október 13–16. között az Innsbrucki Tanulmányi Napokat a nyugat-európai Katolikus Magyar Értelmségi Mozgalom – Pax Romana. Ennek keretében a KMEM megtartotta rendes hároméves-kénti tisztújító közgyűlését, mely újra elnökké választotta Szentkereszty Györgyöt, alelnökké a bécsi csoport vezetőjét, Szemerédi Tibort.

A Tanulmányi Napok bevezető előadásán Pécsi László pszichológus a hit lélektani nehézségeit boncolta, majd Rosta Gergely vallásszociológus, a PPKE kutatója az európai értékrend-felmérés vizsgálati eredményeit ismertette. Pántsich Ferenc jezsuita Rómából az értelmezés és értelmezés, a megértés és önmegértés tana, a hermeneutika és a vallások összefüggését elemezte. Mustó István politológus Berlinből a vallások, a politika és a hatalom kapcsolatáról beszélt. Kanyó Éva és Dévény István az irodalom oldaláról közelítették meg a kérdést: Írók és költők a szorongásról, Istenről. Máté-Tóth András vallástudomány-tanár Szegedről Az egyház a pokol kapujában cím alatt fejtette ki megfigyeléseit. Pál László Kismarton/Eisenstadt-i egyházjogász beszélt az egyházból kilépésről, majd Maitz Eszter moderálásával Bitó László író és fiziológus Budapestről, Farkas László hittanár Bécsújhelyről, Hanák Bea ny. könyvtáros Innsbruckból és Világhy Katalin újságíró Kölnből kerekasztal-beszélgetés keretében boncolták a „Jézus igen, egyház nem!” kijelentés következményeit.

Befejezésül Beer Miklós váci megyéspüspök beszélt Álmom a jövő egyházáról címmel az őt és a tanulmányi napok mitegy 50 résztvevőjét foglalkoztató kérdésekről.

Pesti maszat

(’56 a mai Budapesten)

Sorjáznak a hivatalos és pártszerű, rendőrök és biztonsági szolgálatok felügyelte ünnepek. Valamennyi ismertebb emlékeletet megszálltak a rendezvényszervezők. Attól függően, merre húz a megbízatásukat adó politikai csoportosulás, gondoskodásnak a kívánt dekorációról: hol egy kis október-festes-nálunk május elsejei-sörözésre invitálnak, hol Árpádsávos demonstrációra: Megtervezett a látvány, a hangosítás is profi. Meghívtak, kivezényelt pártkáderek-pofavizit, illik megjelenni, ha szeretnénk, hogy továbbra is bent maradjunk a buliban-, hagyományosan összefogólagotott kísérőzene. A felkonferálás hamis, pátosza falrengető.

Akkor ájtatosul el igazán a műsorközlő hangja, amikor bejelenti főnökét. A szónok föllép, kis hatásszünetet tart, míg a technika gerjed, azután megszólal. Aki ad magára valamit, nem a saját szövegét mondja, hivatásos szakemberek elaborátumát olvassa fel, akik kihasználják az előadók fogalmazásképtelenségét és jó pénzért szemetet sóznak a nyakukba. A minduntalan el-elakadva, hibásan deklamált retorikai dolgozatok készítői ugyanis megbuknának egy alapfokú iskolai vizsgán: csinálmányuk idomtalan, rosszul felépített és hemzseg a képzavaroktól, mint ahogy bárki meggyőződhet róla az Internet segítségével, hiszen nem átalják kudarcukat a világhálón közhírré tenni.

A pulpitusról egymásnak odamondogatók bármiféle történelmi évfordulóhoz, eseményhez kizárólag praktikus haszna felől közelítenek. Alkalmat keresnek a közszereplésre. Mivel az ünnepelni szándékozóból érdeklődő közönséget varázsol a televíziós kamera, tömeges megjelenése személyes vonzerejük bizonyítékul szolgálhat. Minden egyes fellépés növeli a képernyőn mutatkozás gyakoriságát, ennek révén emelkedik a tetszési index: A közvélemény-kutatások vizsgálatainál gyarapodik a begyűjtött voksok száma, ami a politikai osztályhoz tartozásuk előfeltetele.

Az egyszerű főhajtásra készülők pedig amennyiben nem szándékoznak besorolni valamelyik párt szimpatizánsai közé, jobban teszik, ha pirkadatkor vagy késő éjszaka lopóznak kedvelt emlékhelyükre, s miután igazolták magukat a környéket szoros figyelem alá vonó hatósági közegek előtt, csöndben elábrándozhatnak ama néhány esztendőről, amikor civil ünnepnek számított október 23-a, és valóban csak az tűzte ki a karkárdát, aki hitt benne, akinek fontos volt. Ma kötelező és így szívünkbeli újból, mintegy álmilag, elzárt.

SNEÉ PÉTER

A MAGYAR CSERKÉSZSZÖVETSÉGEK FÓRUMA szeptember 10-én Kolozsvárott tartotta őszi ülését. Az ülésen az előző munkaév tevékenységének áttekintése mellett a hároméveskénti tisztújításra is sor került. A Fórum új elnöke Vitéz László, a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség vezetője, az alelnök Gaál Sándor, a Romániai Magyar Cserkészszövetség elnöke lett. Míg az év során lebonyolításra kerülő programok egyeztetése után a Fórum résztvevői áttekintették a közös vezetésképzés lehetőségeit. A 2006. év tavaszi ülésén erről a kérdéssről további egyeztetéseket vettek tervbe.

Az Amerikai Magyar Szövetség 2005. október 19-én kongresszusi fogadással indította el egyéves ünnepségsorozatát, amellyel az 1956-os magyar forradalomról emlékezik meg. Az AMSZ kongresszusi fogadást tartott, melyen Kovács Mihály Szabadság Érmes adományozott több amerikai kongresszusi képviselőnek és amerikai magyaroknak. Kovács díjat kaptak: Tom Tancredo (R-CO), Tom Lantos (D-CA) szenátorok, Dr. Gutay László fizikus, professzor, Dr. Szára István, Sisa István író és Jim McCarger a CIA volt munkatársa.

Magyarországi munkavállalók figyelmébe Az Osztrák Szakszervezetek Szövetségének burgenlandi részlege tanácsadó irodát nyitott magyarországi munkavállalók részére Eisenstadt/Kismartonban. Felfogadás kedden és pénteken 8–12 óra között magyar nyelven, de telefonon, faxon és villanytávíron is lehet magyarul jelentkezni.

ÖGB Burgenland, IGR Büro, Wiener Starsse 7, A-7000 Eisenstadt; tel.: (0043) 02682 770-0, fax: (0043) 02682 770-62.

E-mail: burgenland@oegb.or.at - www.oegb.at

...mire is emlékszem?

A rövidre vágott hajamra, a legcsúnyább puloveremre, ami éppen rajtam volt... 1956. október 23. volt és süttött a nap.

Az iskola unalmas volt mint mindig, míg a második óra közepén egy tanárnő be nem topant és az osztályból kihívott. Azt hittem ismét valamiért rendreutasítanak. De ő kijelentette, sürgős telefonhívás vár az igazgatóságon! Együtt futottunk a folyosón. Sok mindenre gondoltam, csak arra nem, hogy egy másik gimnázium diákja hív fel tanítás alatt az igazgatóságon, s közölni fogja: a Köznevelési Minisztérium munkatársa kért a telefonhoz!

A diákfiú, úgy mint én, tagja volt a középis-kolások nemrég megválasztott öt tagú grémiумának. A bizottságba a magyar középis-kolások hatalmas budapesti közgyűlésén tartott beszédeink alapján kerülünk be, ahol az egész országból érkeztek küldöttségek. Rendkívül izgalmas volt. (Amit én akkor még nem tudtam: beszédemet magnetofonra rögzítették és a forradalom után majd megtorlásra számíthatok).

Az igazgatói szobában szólított fel telefonon diáktársam, akit hirtelen örültek hittem, hogy ugyanezzel a Köznevelési Minisztériumi trükkal hívják fel annyi gimnáziumot, amennyit csak tudok és adjam tovább a hírt: ma délután a Bem téren felvonulnak az egyetemisták, a diákok is legyenek ott! Becsületbeli ügy! Nálam volt a szükséges telefonlista, mint a diákbizottság vezetőségi tagjának kijárt ez a privilégium.

A diák grémiumban kapott pozícióm alapján számítottam "valakinek", az iskola büszke volt rám. Ott kell lennünk a gyűlésen!

Azonnal átsiettem egyik közel lakó osztálytársam lakásába, akinek szülei munkában voltak, onnan telefonáltam szigorú, elváltoztatott hangon "a Minisztérium nevében". Több diákot ismertem személyesen, rögtön megértették miről van szó. Így adtam át "a megbízást", az iskolák felvonulásának megszervezésére!

Sokan jöttek... tele lett a tér, a hangulat rendkívüli volt. Ennek a hangulatnak emlékét ma is

örzöm magamban, felejthetetlen marad.

Aztán más képek is feltűnnek bennem, melyeket szintén nem tudok soha elfelejteni. Október 23. estéjén a rádió előtt eldördülnek az első lövések. A tömegbe lőnek, mellettem hirtelen összesesik egy diák...Ebben a percben bennem is összeomlik az én világom....Aztán egy pár nappal később állok a parlament előtt, a téren vér folyik... Majd a kép, a mentőautónak használt buszról, amivel Budapest utcáit járjuk, megakad a leszakadt villanydrótokban és mi várunk, mikor fognak ránk is lőni?...Találunk egy sebesült orosz katonát az utcán, amikor felemeljük agya kitüremkedik...

A mentőökhöz szegődtem, mert sose tudtam megtanulni lőni! A palánkot, melyre gyakorlat közben a puskát támasztottuk ma is látom magam előtt... mindég mellé lőttem!

"Menj a mentőkhöz" ajánlotta már annak idején a kötelező gyakorlatokat vezető katona.

...Aztán a vértől befröcskölt hordágy, melyen éjszakánként alszom egy kórház pincéjében...a zsíros kenyerek, amit idegen idős asszonyok nekünk "mentőökhöz" felnyújtanak a buszba... az első cigaretták, amit a demonstráló munkások megosztanak velünk... a csikkek elveszik az éhséget... Elegáns apám, akit hirtelen meglátok a buszból az Üllői úton kezében saját maga gyártotta Molotov-koktéllal...

Itt abbahagyom; túlságosan megrohanak a képek, melyeket soha többé nem akartam felidézni, most már törnek mégis. Az utolsó képem Budapestről: mésszel leöntött hullák a belváros utcáin, terein...és a szag...

Menekülök... későre jár, 1957 februárját írjuk... az ÁVO keres otthon, a forradalomnak vége... diákokat is bebörtönöznek... keresik a bujtogatókat, én ezeknek egyike vagyok. Beszédem a diákok gyűlékezete előtt "elárult"... Osz-tályfőnököm is figyelmeztetett: mindent egyc-dül az én nyakamba varrt. Azt gondolta, jobb egy diákot feláldozni, mint sokakat. Igaza volt.

HARING ILDIKÓ

Soroksári hősi halottak a pesterzsébeti temetőben

1956. november 4-én a Magyarországra benyomult szovjet csapatok megindították a Forgószél hadműveletet. A Budapest déli részén áthatoló páncélos csapataik maguk mögött hagyták Pesterzsébetet, megtámadták a Corvin-kört, a Kilián-laktanyát. 5-én esteire mindkét ellenállási csomópontot elfoglalták.

Pesterzsébeten illetve a közigazgatásilag hozzá csatolt Soroksáron helyükön maradtak a forradalom közigazgatási és fegyveres szervezetei. Teljesítette feladatát a nemzetőrség is. Főparancsnoka Oltványi László volt, a soroksári nemzetőrséget Oláh Ödön irányította.

A soroksári úti Jéggyárnál fegyveres fiatalok készülődtek a további harcokra. Elterjedt hír szerint a volt soroksári pártbizottság egyik tagja, nevezzük X-nek, nyomukra vezette a meg szállókat. A szovjet katonák november 6-án rajtaütöttek magyar fiatalokon, akik közül négyet lelőttek. Utóbb holttestüket társaik a Sztíz utcai Gazdakörbe, a soroksári nemzetőrség akkori székhelyére szállították.

November 7-én Oláh Ödön helyettese, Deutsch István öt nemzetőrrel kiment X lakására, letartóztatta, és bekísérte a Gazdakörbe.

A Podium az év végéig a magyar irodalomé a Collegium Hungaricumban. A **Podium** című osztrák irodalmi almanach teljes egészében a huszadik századi magyar irodalomnak szentelte legújabb számát. A szerkesztőség a Bécsben élő **Buda György**öt, a nagytekinélyű, ismert fordítót kérte fel a külön-szám összeállítására. **Nils Jensen** szerkesztő és Buda mellett két szerző, a pozsonyi regényíró, **Grendel Lajos** és a budapesti költő-fordító **Tatár Sándor** voltak az Österreichische Gesellschaft für Literatur vendégei november 22-én.

A Máraitól Szijj Ferencig pazar áttekintést adó fordítói válogatáson kívül néhány különlegesen érdekes könyvbemutató számíthatott nagy érdeklődésre. **Rakovszky Zsuzsa:** *A kigyó árnyéka* című regényét a müncheni **btb-Verlag** mutatta be Bécsben november 14-én. Másnap emlékülés keretében ket-ten, **Márton László** és **Szívós Mihály** méltatták a budapesti születésű világpolgár, **Arthur Koestler** életművét centenáriuma alkalmából. A 2005-ös év magyarországi könyvszenzációját **Spiró György:** *Fogság* című történelmi regénye jelentette, nos: Spiró is a vendégünk volt, méghozzá egy német nyelvű beszélgetés erejéig, amely *Quartett* című darabjának felolvasó-színházi előadása alkalmából hangzott el november 30-án.

Deutsch megmutatta neki a négy fiatal holttestét, és közölte vele, hogy őt okolják halálukért. X-et Kónya Imre hadnagy, nemzetőr osztagparancsnok kihallgatta. Ezt követően X által nem ismert személyek őt összeverték. Amikor ez Deutsch István tudomására jutott, megkérte Oláh Ödön soroksári nemzetőr parancsnokot, hogy engedje el X-et. Oláh bekötözte őt, és hazaengedte azzal az utasítással, hogy lakását nem hagyhatja el. Ezt a következő napokban Deutsch István akarta ellenőrizni, de hiába, mert X elmenekült. (Utóbb karrierje töretlenül folytatódott, sikeres emberként élte le életét.)

Oláh Ödön a négy hősi halottnak ünnepélyes temetést rendelt el, szervezésével helyettesét, Deutsch Istvánt bízta meg. Deutsch késztette el a koporsókat, és november 8-án a soroksári Hősök terén szervezte meg a gyászertartást. Az ellene lefolytatott bírósági tárgyalás iratai szerint nagy tömeg vonult fel, és alkotta a gyászmenetet a pesterzsébeti temetőhöz. Két asszony vitte a nemzeti színű illetve a fekete lobogót. A pesterzsébeti temetőben Deutsch István tartotta a gyászbeszédet, elmondva azt is, hogy a négy fiatal áru-lás áldozata lett. Egymás mellé, a mai 12. parcella első sorába temették őket. Várady György gyári munkás (16) a 10. számú, Hatvágner Pál lakatos (18) a 12., Lipták Mihály egyetemi hallgató (19) a 14., Sztójka Gyula drótos (24) a 16. számú sírba került.

Oltványi László és Oláh Ödön elmenekült az országból, a rendszerváltás után hazatértek. Oltványi sírja a pesterzsébeti temetőben található, Oláh Ödöné a Fiumei úti sírkertben. Deutsch István is Ausztriába menekült, de néhány nap múlva visszatért családjához. 1957. január 5-én letartóztatták. Életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. Mind a per során, mind a börtönévek idején férfias, bátor magatartást tanúsított. 1963. október 25-én (!) amnesztiával szabadult. 53 évesen, 1982-ben halt meg. A pesterzsébeti temető urnatemetőjében nyugszik.

Ugyanebben a perben köztörvényes vád alapján másfél év börtönre ítélték a gyászlobogót vivő fiatalasszonyt.

A pesterzsébeti temetőben a négy hősi halott közül ma már csak Hatvágner Pál és Sztójka Gyula sírja lelhető fel, utóbbiról a pesterzsébeti 56-os Szervezet gondoskodik. Keresztjét nemzeti színű szalag jelöli. A másik két hősi halott sírja helyére szintén 1956-os áldozatok kerültek.

DR. MAROSSY ENDRE

Jakob Alt, A bécsi Schwarzenberg palota 1816.

MOSONMAGYARÓVÁR ÖTVENHATJA

Háttérbeszélgetés

Egy vaskos dossziét olvastam át az elmúlt időszakban a mosonmagyaróvári egyetem '56-járól. Ezt **Garamvölgyi György**től kaptam, aki az Állambiztonsági Szolgálat tisztje volt 1988-ig. Az iratok keletkezéséről kérdeztem.

- Én eddig úgy hittem, hogy a téled kapott egyetemi dokumentumokat az Állambiztonsági Szolgálat készítette.

-Az egyetemen a Mezőgazdasági Minisztérium Szakoktatási Főosztálya utasítására készítették el ezeket az anyagokat. Alakult egy bizottság az egyetemen. Láttad ezt az iratokon. A rendőrség instrukciókat bizonyára adott, hogy hogyan kérdezzenek, meg miről, de tévékenyen nem vett részt benne. Az már egy másik kérdés, hogy a bizottság tagjainak abszolút megbízhatóknak kellett lenni. Az ügynőkök garmada dolgozott az intézményben, gyűjtötte az anyagokat, és lett a megkérdezettek egy dossziéja 1956-tal kapcsolatban. Azért voltak olyan későn a bírósági tárgyalások, még '58-ban '59-ben is ítélték el embereket az '56-os események alapján, mert addigra gyűjtöttek össze róluk információkat. Köröztek külföldön „ellenforradalmárokat”, akiket próbáltak hazahozni, és itthon elítélni. Vagy hazacsalogtatni. Az amnesztia is átverés volt, mert aki hazajött, azt meg is fogták.

Azért azt neked nem kell mondanom, hogy minden

mögött ott volt a Párt, levegőt sem kaptál nélküle.

- A látott iratok nem is kerültek ki az egyetemről?

-Nem. A személyzeti osztály készített belőlük jelentést, s azt kapta meg a szolgálat. Én ezekhez úgy jutottam hozzá, hogy a személyzeti vezető tudta, gyűjtöm az '56-os dolgokat, és nekem adta azt az iratkupacot, amit egy használaton kívüli a lépcsőfelfjáróban tárolt, és egy selejtezés során került elő.

- Az iratokon ceruzás megjegyzések is vannak.

-Azok mind az egyetemen kerültek oda.

-Milyen következményei voltak azokra a tanároknak nézve, akik valamilyen módon részt vettek a magyaróvári eseményekben?

-A személyi anyagukban szerepelt ez a „tény”. Elég volt, hogy ha csak kint volt a téren. Gondolhatod, hogy utána ha előlépésről volt szó, kitüntetésről, vagy netán útlevelekérelemről, ez mit jelentett.

- Én nem látom túlzottan megbízhatóknak az anyagok tartalmát.

-Még egyszer elmondom: a kor igényének megfelelően készültek ezek. A kor mögött ott a párt.

- Tehát ha volt ellenforradalom ...

-Akkor kellett, hogy legyenek ellenforradalmárok is.

- Ha nem voltak?

-Akkor lettek. Kellott kreálni.

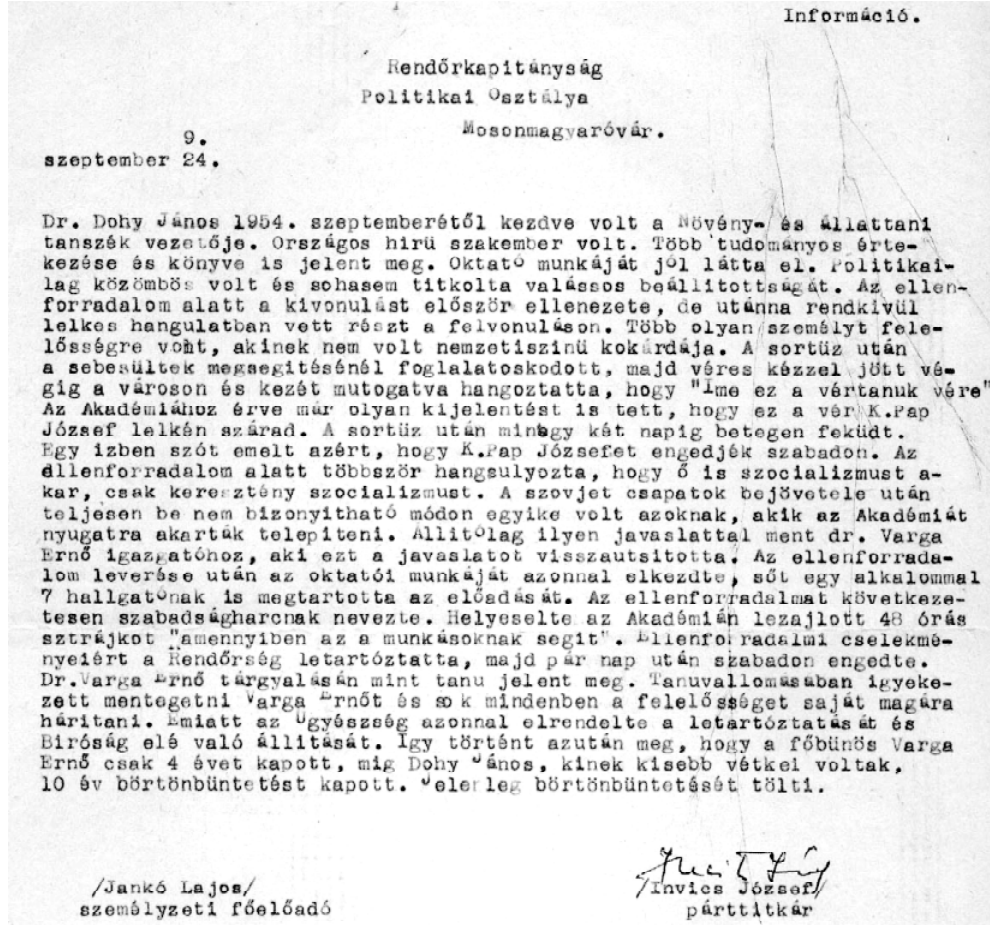
Böröndi Lajos

Talált tárgy

Több feljegyzés, dokumentum született 1957-ben a mosonmagyaróvári Agráregyetemen, az Akadémián, ahogyan immár kétszáz éve nevezi a köznevel.

Az egyik különleges „információt” eredetiben tesszük közzé, ez az egyetem egyik tanárjáról szóló jelentés (írja jelenleg is Mosonmagyaróváron él).

A mosonmagyaróvári sortűzet követően az ún. Gyepes tanács hirdetett első fokozatú ítéletet a Földes-perben, amely a sortűzet követő lincselést torolta meg. (A 108 áldozatot követelő mérszálást követően 3 határozott lincseltek meg.) Ebben a perben dr. Varga Ernő, az Akadémia rektora hét évet kapott (másodfokon 4

LAUDÁCIÓ HELYETT BREVIÁRIUM

– Szakály Sándor 50 éves –

Szerzőnk, szerkesztő bizottságunk tagja, barátunk – bármily hihetetlen – 50 éves lett. Tudományos tevékenysége, amelyet november 16-án a Magyar Tudományos Akadémia Történelemtudományi Bizottsága 100%-os szavazat aránnyal ismert el, s akadémiai doktori címmel jutalmazott, jelentős, akárcsak fáradhatatlan ismeretterjesztő munkája, amely az írott és elektronikus médiákon keresztül az egész magyar glóbuszon nevet szerzett számára. Ezért laudáció helyett, bármily korainak is tűnik, írsaiból vett idézetekkel üdvözlöljük. Ezek bizonyítják, hogy negyedszázados kutatói pályája során, a második világháború és a magyar katonai elit vizsgálata nyomán – 1981-től napjainkig – marandandó hitelességgel szólt történelmünkről.

„1943. január 12-én megindult a szovjet Vörös Hadsereg támadása a Don partján védelemben lévő 2. hadsereg alakulatai ellen... A német hadvezetés a súlyos veszteségeket szenvedett, a legtöbb esetben „élő ütközőnek” tekintett és akként felhasználta 2. magyar hadsereget, pontosabban annak megmaradt alakulatait, 1943. január 24-én kivonta az arcvonalból. Ezen a napon jelent meg a hadsereg parancsnokának, vitéz Jány Gusztáv vezéreztredesnek sokat idézett, hírhedtté vált hadseregparancsa... a parancs kiadását már sokan és sokszor próbálták meg feloldani... Tudnia kellett és tudta is, hogy a parancs végrehajtása tízezrek életébe fog kerülni, anélkül, hogy ezeknek az életeknek a feláldozása árán komolyabb hadászati változás állna elő a fronton. Mindössze annyi történt, hogy a német csapatok kisebb veszteséggel és gyorsabban vonulhattak vissza, mialatt a magyar élőerő lassította a szovjet előrenyomulást.” – 1981.

„1944 október 15-16-a után minden józanul gondolkodó, hazája sorsáért felelősséget érző ember előtt világossá vált, hogy a katasztrófa küszöbén álló országot csak az összes antifasiszta erőt egyesítő politikai és fegyveres harc árán lehet megmenteni a végső pusztulástól.” – 1984.

„A katonai felső vezetés tagjainak jelentős része származási, vallási stb. hovatartozásra való tekintet nélkül elfogadta és támogatta az 1919 után kialakult társadalmi rendszert, és hűségeseinek bizonyult Horthy Miklós kormányzóhoz, a Legfelsőbb Hadúrhoz... Ez egyben az is jelentette, hogy önálló cselekvésre még sorsdöntő helyzetekben is képtelenek voltak. Jól bizonyítja ezt 1944. október 15-16-a.” – 1984.

„Az ellenforradalmi rendszer katonai elitjének tagjai a 19. század harmadik harmadának a középrétegeket alsó régióiban elhelyezkedő értelmiségi, hivatalnoki családjaiból kerültek ki, és jelentős számban van képviseltetve a kispolgárság is. Közöttük is kiemelkedő számúak a katonacsaládokból (katonadinasztiák) kikerült személyek, míg nem túl nagy számban vannak jelen a földbirtokosság képviselői, de igen alacsony a paraszti származású katonai vezetők száma is.” – 1984.

„Az 1950-es és az 1960-as években keletkezett munkákban sommás véleményeket olvashattunk arról, miszerint a hadsereg tábornoki és tisztikara zömmel sváb származású volt, ami

eleve meghatározta Magyarország második világháborús szereplését. Azok, akik ezt a kérdést a múltban, de napjainkban is felvetik, állításuk alátámasztására, általában a névelemzést választják. Kérdés, mennyire tekinthető tudományos megalapozottségúnak az ilyen vizsgálódás, amely az 1940-es, illetve az 1950-es években politikai okokból érthető értékelések nyomdokán haladt. Úgy vélem, a válasz egyértelműen nemleges!” – 1985.

„A sikeres „kiugrás” – amely a németekkel való fegyveres szembefordulást kellett volna, hogy jelentse! – bizonyára hozható volna valamilyen változásokat Magyarország 1945 utáni meg- és elítélése szempontjából, de döntőt nem.” – 1987.

„A 2. hadsereg elvesztése nem csak az ország anyagi és személyi erején jelentett hatalmas érvágást, de felszínre hozta (az örökérvényű megállapítás figyelmen kívül hagyása következtében – ugyanis, hogy az ország közvéleménye ellen nem lehet manapság háborút viselni) azt a sok gyengeséget, amelyben a trianoni Magyarország szenvedett.” – 1988.

„A 2. magyar hadsereg... hazai viszonylatban a legjobban felszerelt seregetest volt. A magyar hadvezetés a 2. magyar hadsereg személyi állományának összeállításánál a legértékesebb korszályok megkímélésére törekedett, fegyverzet-technikai viszonylatban azonban megpróbálta azt a lehető legjobban felszerelni. Az országban rendelkezésre álló teljes fegyvermennyiség csaknem felét megkapták a kivonuló csapatok.” – 1989.

„Az állami alkalmazottak között a hivatásos tisztek jól megfizetettnek voltak tekinthetők, ugyanakkor ... a szabad értelmiségi pályákon mozgókhoz képest gyengén fizetettek voltak.” – 1989.

„A Mindszenty-per a sztálini típusú bolsevista diktatúra magyar követőinek egyik fontos lépése volt a hatalom megszerzéséhez vezető úton. A per célja az ország katolikus tömegeinek – melyek a lakosság többségét jelentették – megfélemlítése, s az aktívan politizáló, véleményét nyíltan hangoztató – és ezért egyik legerősebb és legveszélyesebb ellenfélnek tekinthető – magyar katolikus egyházról eltávolítása volt. A per kiagyalói feltehetőleg úgy vélték, hogy a pázsztorától megfosztott nyáj engedelmesen megy be a másik akolba, illetve mások aklába. Nem sokat tévedtek.” – 1990.

„A Magyarországi Tanácsköztársaság bukását követően hatalomra került új rendszer letéteményese, létrehozásának egyik – ha nem legfontosabb! – tényezője az 1919 júniusában Szegeden szerveződött Nemzeti Hadsereg volt. A Nemzeti Hadsereg a Horthy Miklós nevével fémjelzett korszak első két- három esztendejének döntő hatalmi tényezője, a belpolitikai helyzet és a hatalmi viszonyok alakításának meghatározója volt. A Nemzeti Hadsereg alakulatai, illetve az úgynevezett különítmények döntő szerepet játszottak az új hatalmi rendszer kialakításában... – 1991.

„Az egységes tisztikarban a második világhá-

ború kezdetére bizonyos fokú „ellentétek” alakultak ki. Ezek nem voltak sem látványosak, sem meghatározó erejűek, de úgy értékelhetők, hogy a Monarchia hagyományain felnőtt felső vezetés és a már 1920 után tisztekké váltak között szemléletbeli, felfogásbeli különbségek érlelődtek, Véleményem szerint azonban ezek a különbségek nem terjedtek ki a tiszti becsület, illetve a nemzettudat kérdésére.” – 1993.

„Jány katona volt, olyan katona, aki a parancsot szentírásnak tartotta, a kötelességtudást és a hűséget pedig erénynek. Ezen erények azonban a győzteseknél erények maradtak, a veszteseknél azonban bűnök lesznek idővel.” – 1993.

„Magyarország számára 1941-ben két lehetőség adódott: vagy ellenáll Németországnak és a leigázott államok egyike lesz, vagy megpróbál vele menetelni, és időben váltani, ha kell. Az ország illetve vezetői az utóbbit választották. Váltani azonban már nem tudtak. Az első világháborút lezáró békediktátum kényszerpályája nem tette lehetővé a jobb megoldást. Magyarország ismét a vesztesek oldalán fejezte be a háborút, több százezer áldozattal.” – 1994.

„A szovjet hadsereg sem a fegyverszünet megkötését követően, sem az az utáni hónapokban nem tett le a „hadifogolyszerzészről”. Számára közömbösök voltak a különböző megállapodások, a nemzetközi egyezmények, a fegyvertelen, avagy a „civil” státus. Aki a szovjet hadsereg katonáinak kezére került, többnyire számoltathatott azzal, hogy néhány évig raboskodni fog.” – 1994.

„A magyar-német kapcsolatokra, melyeket korábban is csak nagy jóindulattal lehetett „egyenrangúaknak” nevezni, egyre inkább az alá-, illetve fölérendeltségi viszony vált jellemzővé. A magyar királyi honvédség látszólagosan megőrizte ugyan függetlenségét, s a márciusi (1944 !- szerk.) korlátozásokat – laktanyazárlat stb. – is feloldották, de a hadműveleti alárendeltség teljessé vált. A németek a nem hadműveleti feladatokra szánt magyar alakulatokat is bevetették a frontokon, s a magyar tiltakozásokkal mit sem törődtek. A magyar politikai és katonai vezetőknek mindössze azt sikerült elkerülniük, hogy a magyar alakulatokat felhasználják a varsói felkelés leverésére.” – 1995.

„Bárdossy László miniszterelnök, külügyminiszter 1941. június 27-én a következőképpen közölte a minisztertanács döntését az országgyűlés Képviselőházában: „... a támadások következtében Magyarország és a Szovjet-Únió között a hadiállapot beállott.”... A magyar döntést jelentősen befolyásolta az a következtetés, amelyet az abban az időpontban még csak európai háború addigi eredményeiből vontak le; mégpedig az, hogy az ország egy viszonylag rövid háború résztvevője lesz, kis veszteségek árán sikerül lépést tartania a környező országokkal – Romániával, Szlovákiával, Horvátországgal – és így az eddig elért revíziós eredményeket a győzelem utáni időszakig megvédenie, s azokat akár Magyarország előnyére megváltoztatnia.” – 1996.

„Az újjászerveződő – nevében még – honvéd-

ség nem tartott igényt az egykori tábornokok szolgálataira. Ebben nem hatott a Szovjetunió példája, ahol volt cári tisztek és tábornokok tucatjait alkalmazták a különböző tisztképző intézményekben, akadémiákon a két világháború között, felhasználva ismereteiket, tapasztalataikat.” – 1996.

„Kádár János nem Szolnokon, hanem a Szovjetunió területén alakította meg a Forradalmi- Munkás- Paraszt Kormányát (Kádár, Apró, Dögei – ahogy a korban nevezték), hogy százakat hurcoltat el a szovjet fegyveres erők a felkelők és az ártatlan polgári személyek közül (is) a Szovjetunióba, hogy a fegyveres beavatkozásra készen állt a forogatókönyv, s ment minden a maga útján, „magyar felkérés” nélkül is stb. –, amit Magyarországon évtizedeken keresztül tagadtak és a „párt hivatalos történetírói (többnyire másodvonalbeli újságírók)” a Szabad Európa Rádió rágalmainak minősítettek.” – 1996.

„A magyar hadsereg második világháborús katonai lehetőségei és kényszerhelyzete mind a trianoni békediktátumra vezethetők vissza. A kérdés természetesen az: vajon történhetek volna-e másként a dolgok, lehetett volna-e az ország sorsa más, alakulhattak volna-e másként az egyéni sorsok? Gondolom erre sokféle válasz adható, s mindenki más megoldást talált volna helyénvalónak. Az akkori politikai és katonai vezetés tagjai a lehetőségek között „válogatva” bizonyára a legjobb megoldást szerették volna, s ennek megfelelően cselekedtek.” – 1998.

„Az 1918- 1920-as évek forradalmi, valamint ellenforradalmi, illetve a trianoni békediktátum létrehozta egy új, szellemében azonban a Monarchia hadseregéhez kötődő magyar haderőt, amely 1922 januárjában a Magyar Királyi Honvédség nevet vette fel, tisztikara azonban a régi maradt, akárcsak a fegyverzet, melyet „örökölt” – 2000.

„Több, mint két évtizedes (had)történeti munkálkodásom eredményeként a volt Magyar Királyi Honvédség tisztikaráról, a katonai felső vezetésről sikerült tárgyszerű – az 1950-es években kialakítottól merőben eltérő! – képet megrajzolnom, bemutatva egy letűnt korszak kicsiny, de meghatározó erővel bíró társadalmi csoportjának társadalmi, politikai, szakmai „viszonyait”... – 2002.

„Fiatalt egyetemi hallgatóként „köteleztem el” magam az 1919 és 1945 közötti időszak hadtörténelmével, és hosszú éveken át kutattam levéltárakban, könyvtárakban és beszéltem sok száz egykori katonával – törzs- és főtisztekkel, tiszt-helyettesekkel és honvédekkel, tisztesekkel és munkaszolgálatosokkal –, s mindannyiszor azt szerettem volna kideríteni: kik voltak, honnan jöttek, mit akartak?” – 2003.

„Minden esetben a legjobb ismereteim és meggyőződésem szerint írtam, amit írtam, s ma is úgy gondolom, hogy olyan formában kell az egykor leírtakat közreadnom, mint hajdanán, egyaránt vállalva egykori írásaim hibáit és erejét.” – 2005.

Összeállította: SZABÓ A. FERENC

Múzeumi ajánló

A **Kunsthistorisches Museum**-ban január 8-ig tekinthető meg **Francisco de Goya** életművének egy jelentős része, a hetven festményt, 35 rajzot és a 11 faliszőnyeget zómében Madridból, a Pradóból kölcsönzte ki a bécsi múzeum. Az ötven kölcsönző között ott van Budapest is, valamint magánszemélyek: láthatók itt olyan festmények, amelyeket közmúzeumban még soha nem mutatnak be.

A kiállítás azért is érdekes, mert a Kunsthistorisches Museumban egyetlen kép sem található Goyától, melynek egyetlen oka van, hogy Goya a Bourbonok birodalmában élt, nem a Habsburgok festője volt, s a két uralkodóház között feszült volt a viszony, valamint Goya képművészeti felfogása, felvilágosító szándéka korántsem illett a Habsburgok elképzeléseibe.

A kiállítás során a hétfői szünnapot betartja a múzeum, de karácsonykor, szilveszterkor, újévkor nyitva lesz a kiállítás, s csütörtökönként este 21 óráig várják a látogatókat.

A **Bank Austria-Creditanstalt** belvárosi kiállítóterme, a **Kunstforum Superstars: Von Warhol bis Madonna** címmel mutat be egy érdekes kiállítást a XX. század modern művészeitől akik a film, a zene a divat és a képművészet világában alkottak, működtek. A kiállítás láthatóak többek között **Steven Klein**, **Gavin Turk**, **Christian Ludwig Attersee**, **Elke Krystufek**, **Inez van Lamsweerde**, **Andy Warhol**, **Michael Blum** életével műveivel kapcsolatos anyagok.

Az **Albertina** a **Rudolf von Alt** tárlata mellett még egy kiállítással várja a látogatókat: **Város. Élet. Bécs** címmel az 1851 és 1914 között készült fotók tekinthetők meg.

Nem csak a városról, hanem a fotózás történetéből is érdekes képet adva. A kiállítás január 24-ig van nyitva.

Magyarországi kiállítások közül jelentős **Perrott Csaba Vilmos** halálának ötvenedik évfordulója alkalmából rendezett kiállítás - *“Olajfestmények, grafikák 1907-1945”* címmel - mely december 11-ig tekinthető meg a **Kassák Múzeumban, Budapest**, III. Fő tér 1. Zichy-kastély.

“Nagybányáról indult el, első mestere Ferenczy Károly volt, ezután a puritán szellemiség után a racionálisan vakmerő, könnyedén formabontó Matisse következett, Perrott Csaba az új francia pikúra egész generációjával haladt tovább az alakulás és kibontakozás útján. A francia kulturáltság meglátszik művein, de a franciák sajátos bája és derűje nélkül. Mindmáig kemény és darabos egyéniség maradt, színeinek fanyarul nyers ereje, formáinak nehézkes esetlegessége félreismerhetetlenül elkülönítik kortársaitól. Sem rajongó magyarzói, sem megbűvölt követői nem akadnak, s ma mégis ábrázoló modern festészetünk egyik úttörője.” – írta a művészről Kassák Lajos. A kiállítást **Csaplár Ferenc** rendezte.

A **szentendrei Művészet Malom**ban nyílt október 1-jén kiállítás ahol a **Nagybányai Művésztelep** munkáit mutatják be. A tárlatn a Nagybányai Megyei Múzeum gyűjteményéből válogattak,- harmincnyolc művet - és a Magyar Nemzeti Galériában található művekkel egészítették ki. A válogatásba bekerült közel száz alkotás a Nagybányai Művésztelep 1896-tól kezdődő történetét igyekszik hitelesen bemutatni. A válogatás során fontos

szempont volt, hogy az alapító nemzedék – **Hollósy Simon**, **Ferenczy István**, **Thorma János** – alkotásai nagy számban legyenek jelen. A kollektiót néhány, két világháború között született alkotás gazdagítja – **Aba-Novák Vilmos**, **Boldizsár István**- **Katz Márton**- **Orbán Dezső**- **Nagy Oszkár** és **Krizsán János** képek –, majd a Nagybányai Művésztelep 40-es években keletkezett alkotások bemutatásával zárul.

Három szinten Nagybánya három korszakát mutatja be, az alapító mesterektől kezdve a a harmadik, késői korszakig. Bemutatásra kerül Nagybánya román telepeseinek, a magyar művészettörténetben is megbecsült **Ciupé**, **Pascu** és **Pop** festőművészek egy-egy műve.

A kiállítás tízévi küszködés után nyílt meg, és a megnyitáshoz egy miniszterelnök-helyettes, egy miniszter, egy külügyi tanácsadó és egy politikai államtitkár fővédnöksége és védnöksége kellett. Két ország fél kormánya ahhoz, hogy az egyiknek a regionális intézménye a másik regionális intézményétől műtárgyakat kölcsönözzön.

Történeti áttörést hozó, páratlanul érdekes kiállításnak ad otthont a szentendrei Művészet Malom. Olyan tárlatnak, melyet - megelőlegezve a bizalmat - a 2005-ös esztendő kiemelkedő művészeti eseményei között tartanak majd számon.

“Tíz éve tervezett, örökké meghiúsult elképzelés vált ezúttal valóra. Csalódások zátonyain átverekedve csak a mindig újrakezdők szívóssága hozhatott eredményt. Szentendrén vannak ilyen emberek.

Nagybánya-kiállítást, a festőtelep múltjából merített tárlatot láthattunk az elmúlt időkben eleget. Ez a színvonalas, reprezentatív bemutató több ennél. Rejtett értékeket hoz napvilágra, olyan műveket, melyeket eddig Magyarországon soha, sehol nem láthattak. A kiállítás képeinek közel fele része romániai közgyűjteményből, a nagybányai múzeum képtárából került át ide. Ami pedig ennél is több, nem csupán a múzeumi alapkiállítást bontották meg érte, hanem raktárak rejtékéből hoztak elő igényelt és kért műveket.

A festőtelep centenáriumnán, 1996-ban ez a próbálkozás nem járt sikerrel. Mint ahogy akkortájt, a volt Jugoszláviából, a Vajdaságból ígért képek sem érkeztek meg soha. Szándéknyilatkozatok elhangzottak ugyan, de a tényleges politikai akarat hiányzott hozzá. Az Európai Unió felé haladó térség és esetünkben a román-magyar kultúrkapcsolatok szervezéséből válása nyitott valamivel könnyebb utat az értékek határokon átvivő cseréjéhez. Így talán szertefoszlik az a szakmai körökben közszájon forgó paradoxon is, hogy *tudniillik könnyebb a Lourvre-ból képeket elhozni, mint Kolozsvárról, Marosvásárhelyről, Nagybányáról bármit kölcsönözni...*

Most tehát egymás mellett áll, ami valamikor összetartozott. Egy művészetelep - Kelet-Európa legjelentősebb festőkolóniája - ötvenéves működésének a helyszínen megőrződött értékei és a Magyar Nemzeti Galériából a kép teljességéért hozzákölcsonzott ismert alkotások” - mondta a kiállítás megnyitóján **Murádin Jenő** művészettörténész.

ASZALÓS SÁNDOR

Választott és vállalt identitás

Tavaly ünnepelte főnnállásának tizedik évfordulóját a Svédországi Magyar Ifjak Társasága. Mint egykori alapító tagot, előadás tartására kértek föl. Ennek kapcsán fogalmazódtak meg bennem az alábbi gondolatok.

A nyakatekert cím (Választott és vállalt identitástudat) azt a **tudatosságot** kívánja hangsúlyozni, amelyet nélkülözhetetlennek érzek az idegen kultúrkörben felnövekvő magyar ifjak egészséges nemzeti önazonosságának kialakításához. Ezért nem mondok csupán *vállalt identitást*, s nem beszélek pusztán *identitástudatról*. Sőt, azt sem mondom, hogy ez *kialakul*. Mint ahogyan kialakulnak nemi, generációs, világnézeti önazonosságjegyeink. Hogy, hogy nem, az ember „szocializálódik”, s ideális esetben huszonévei elejére-közepére tudni fogja, hol a helye a világban. Saját kultúrkörben nemzeti identitástudatunkat is valahogy így sajátítjuk el, észrevétlenül, természetesen, s ezért ezt a „spontán” jelzővel látják el a szakemberek. (Ki ne emlékezne nagyapja összeráncolt szemöldökére: „Magyar ember, mikor eszik, nem beszél!”) Ezzel a **spontánnak** nevezett identitástudattal állítja szembe Csepeli György szociológus az **ideológikus identitást**, amely már ismeretek és gondolkodási modellek rendszere. (Melyik erdélyi magyar nem hallott még a dáko-román elméletéről?)

Amit én címként írtam, s idegen nyelvi környezetben élő magyar szülők gyermeknevelő programjaként látni szeretnék, az egy **harmadik variáns**. Azt mi, felnőttek, *kialakítjuk*. Távol áll minden ideologikus sallangtól, de tudatos, elannyira, hogy bármily természetes, spontánnak nem nevezhető. Ezt neveztem én a címben **választott és vállalt** identitástudatnak.

Kezdjük ott, hogy tisztázuk magunkban: **mi is az a nemzeti identitás?**

A már említett Csepeli György nevű szociológus szerint „a *magyar kategória* a társadalmi valóság kezeléséhez nélkülözhetetlenül szükséges *leegyszerűsítés eszköze, az ön- és társmeghatározás kulcsfontosságú támpontja*.” (forrás: világháló) Funkciója : az egyén képes legyen elhelyezni magát az *ismerőség* és az *idegenség* dimenziója mentén. Bayer Zsolt közíró szerint a *legtágabb kapcsolatrendszer, amellyel mi, kis individuumok, még azonosulni tudunk*. (forrás: B.Zs. göteborgi előadása 2004 tavaszán) A nemzeti azonosság megéléséről még azt is megjegyzik a szakemberek, hogy *roppant nagy, pozitív érzelmi töltettel bír*: ismerős vagyok, tartozom valahová. (Gondoljunk csak Szilágyi Domokos szép vessorára: „...az egymásrautaltság legmagasabb fokon szervezett formája a szeretet...”) A saját nemzeti identitás - állítják még a kutatók - egyszerre alakul ki azzal a képpel, amelyet más népekről alkotunk magunknak.

Kell-e egyáltalán nemzeti önazonossága legyen bárki emberfiának? „A gyermek egy bizonyos életkorban – rendszerint hatéves kora táján – felfedezi hovatartozását, lakóhelyét, országát, s kialakul benne a patriotizmus érzése.”- ezt az axióma szerű mondatot Adamikné Jászó Anna írja Gyermekirodalom és nemzeti azonosságtudat című tanulmányában. (Forrás: világháló.) Ami neki egyértelmű, az másoknak vitatható. Őket hívja a szaknyelv nemzetszkeptikusoknak.

„Igazuk van-e a nemzetszkeptikusoknak, mi-

kor azt hangoztatják, hogy *nemzeti hovatartozás nélkül is van élet*, s az Egyesült Államokat hozzák föl példának?” - olvasom Hunyady György érdekes tanulmányában. (A nemzetek jelleme és nemzeti sztereotípiák) Az Államokban, – mondják- *a kultúrnemzet* fogalmát fölvaltotta az *állampolgár-nemzet*, amely minden nemzetípus közül a legkevésbé misztifikálja az egymásrautaltság okát, mértékét, természetét. Csupán anyagi érdekre alapozva megteremtődött óriási, más-más kultúrájú tömegek békés egymás mellett élése, ún. állampolgár nemzetté tömörülése. Csakhogy- írja Hunyady György- Amerika népe nemzet a javából. Választottak maguknak nyelvet, s mára megszületett az amerikai életstílus: a gyorsbűfé, a végláthatatlan autópálya, a jazz és a country-zene és az ajkáról le nem hervadó mosoly. Az állampolgár-nemzet tagjainak sokasága előkertjében nemzeti lobogót húz föl, és az iskola American Studies címen aprólékos műgonddal biztosítja a gyerekek jártasságát az alapító atyák életörténetében, s a nemzeti büszkeség olyan készségeiben, mint a partraszállás a fasizta Itáliában. Azaz: az a spontán nemzeti identitás legalább akkora *érzelmi töltettel* bír, mint bármely más nemzet esetében.

Aki hazát cserél, szívet is cseréljen! - tartja a népi bölcsesség. Tegyük föl, hogy készek vagyunk szívet, nyelvet, életstílust, kultúrát cserélni, hisz „nem azért jöttünk Svédországba, hogy magyarok maradjunk” (Egy ismerőst idézek, s le a kalappal az ösztintése előtt.) **De lehet-e egyik napról a másikra úgy nemzeti identitást cserélni, hogy a lélek ne sérüljön?** Csepeli György külön foglalkozik a migráció kérdésével Identitás és akkulturáció című tanulmányában. A migráció, írja, elsősorban a **taszítás** miatt következik be. (Elégedetlenség az otthagytott társadalommal.) Csakhogy, folytatja a szociológus, a taszítás önmagában nem elég, kell lennie egy **vonzásnak** is, egy olyan vonzódásnak, amelyet a migráns az új élettere iránt érez. A Csepeli által vizsgált személyek mindegyike eufórikusan élte meg a migráció tényét. A kíséző disszonanciák (elégedetlenségek) alól azonban senki nem vonhatta ki magát. Különösen érdekesnek találok a következő megfigyelését: *A migráció nem feltétlenül tekinthető megfelelő identitásfunkciónak. Minél gördülékenyebben megy az új mindennapokba való beilleszkedés, annál inkább zóbban vetődik fel a kérdés: „Ki vagyok én, ha nem az vagyok többé, aki voltam?” Az embernek meg hasonlótan kell elfogadnia önmagát.*

Gyógyír-e a gondra napjaink igen divatos szlogenje, a multikulturalizmus? Ha a nemzeti identitástudatot, mint keresőszót üti be az ember a hálón, akkor a találatok 90 százalékban erről a talányos, hogy úgy mondjam, eszperantó identitásról szólnak. Egy sereg egyéb fogalom is társul hozzá. Van multikulturális házassági modell, multikulturális drámajáték, multikulturális szórakozónegyed, sőt, létezik a Józsefvárosi Nők Multikulturális Egylete is. Nem tudom, a józsefvárosi nők miként élik meg multikulturalitásukat, de 10 éves tanítványomon sokat nem segít a dolog. Albán szülők gyermeke. Bergsjöben (Göteborg gettó-szerű külvárosa) élte le eddigi kis életét. Úgy definiálja ma-

gát, mint „lŧtsats-alban” (látszat-albán), aztán elbizonytalanodik, s kijavítja „nästan-svensk” (majdnem svéd)-re. Rossz nézni a kétségbeesést az arcán. Megjegyzem, nem én kérdeztem rá, hanem az iskola svéd rektora.

Várhat-e a sok kultúrájú Svédországra az Egyesült Államok sorsa? Elmondhatja-e majd magáról kis albán tanítványom leszármazottja, a többi állampolgárral egyetemben (lásd pl. lŧjungbyi székyek), hogy, márpedig ő egy multikulturális skandináv? Lehetséges. De ne feledjük: Svédországban mégiscsak van egy svéd kultúrnemzet, amely nem ugyanolyan feltételekkel indítja útra ifjait, mint a Bergsjöbe szakadt albánok. S az sem biztos, hogy az amerikai utat kívánatosnak tartanák.

Mit tehetünk hát, hogy utódaink kiegyensúlyozott, harmonikus egyéniségekké váljanak? Hogy nemzeti identitástudatuk egészséges maradjon? Sokat. Szerencsére nem vagyunk úttörők a migrációban, s ha szétnézünk magunk körül, láthatjuk a jó példákat. Találkozunk sok igényes emberrel, akik okosan, nagy tudással építgetik gyermekeikben a *kulturális kapaszkodókat*.

Előadásomban beszéltem vegyes házasságokról, ahol kölcsönösen beszélik egymás nyelvét, az arany középutat követő névadásról, attól a tükörről, amelyet más kultúrák tartanak elénk, s amelyet nem kell szégyellenünk. Itt erre - hely hiányában - nem térek ki. Hangsúlyoznám viszont az olvasás, az irodalom szerepét.

Olvassunk gyermekeinknek magyarul! Tévészés helyett inkább mesével altassuk el az emberizinket. Vigyázzunk, mit vásárolunk meg az óriási gyermekirodalom-kínálatból. Nyelvi-leg-stiliztikailag mércét nem ismerő művek tömkelege jelenik meg ma Magyarországon. Hagyatkozunk a mindenkori tiszta forrásra, a népmesére, s olyan becsületes, a mesterségüket értő szerzőkre, mint Benedek Elek, Janikovszky Éva, Veress Zoltán, Csukás István, Lázár Ervin. Örömmel láttam jeles svéd szerzők gyermekregényeit kitűnő magyar fordításban az áruházak könyvespolcain. Juharfalvi Emillel, Harrisnyás Pipivel, Nils Holgerssonnal, a múmikkal stb. magyarul is ismeretséget köthetnek a gyerekek. Hát kérem a szülőket, olvassanak jó svéd gyermekirodalmat kicsinyeiknek, magyarul! Az iskolai munkát is megkönnyítené, ahol - egyelőre még - kötelező tananyag.

Hitem szerint a legegészségesebb nemzeti identitástudatot úgy nevelhetjük az ifjakba, ha magyarságukat nem idegenséggént élik meg ebben a másfajta nyelvi kultúrában. Ne a különbözőségeket hangsúlyozzuk, mikor a két népről szót ejtünk, hanem **keressük a metszéspon-tokat**. Vannak bőven. Ha csupán ennyit mondok: keresztény, európai, kisnemzet, éppúgy gondolhat a hallgatóság a magyarra, mint a svédre. S ez, az egyéb lehetőségeket tekintve, nagy dolog. Milyen csodálatos lenne, ha ifjaink úgy tanulnának svéd történelmet, irodalmat, néprajzot stb., hogy azt állandóan párhuzamba állítanák azok magyar megfelelőivel. Ott van pl. a svéd király, Gustav Vasa. Az ő kapcsán többször is fölidézhető lenne saját történelmünk: Mátyás királyunk, akinek élete olykor kísértetiesen ugyanolyan fordulatokat vett, mint a svéd uralkodóé, Bethlen Gábor, akivel Vasa sógor-

Rudolf von Alt: A bécsi Wipplingerstrasse a régi városházzal 1883

ságban volt, a reformáció s arról a vallásszabadságról, amellyel Erdély jeleskedett, s egyedülálló volt a maga korában. Vagy megemlékezhetünk éppen a tokaji borokról is, hisz azzal volt tele a svéd udvari pince! A „Haza a magasban” című nemzetismereti tankönyv értékét egy percre sem vitatom, de hiszem és vallom, nekünk ide egy ilyen, komplexebb is kellene. És, nyilván, ilyen irányú anyanyelvi-oktató képzés.

Korántsem utolsó sorban: ha nincs időnk mesére vagy Mátyás király életének taglalására, **olvassunk el egy verset**. Rövidségével, érzelmi telítettségével, zeneiségével pillanatok alatt részévé tud válni egy kialakulóban lévő világképnek. S minthogy most a nemzeti identitástudat a téma: nem biztos, hogy hazafias versre-ken nevelődnek a „jó magyarok”. Ne a magyart, hanem az embert tápláljuk, az emberi lelket és szellemet elsősorban benne! (emlékezzünk Tamásira: „*Aki embernek hívvány, az magyarnak alkalmatlan.*”) Egészséges lelki és szellemű gyermekünk aztán nyilván „koherens” személyiség is lesz, aki tudni fogja, hol a helye a világban.

Olvassuk el neki pl. Kányádi Sándor szép versét, a *Hallgat az erdő* kezdetűt. Adjunk lehetőséget, hogy megtalálja magában szarvasok és ordások hatalmas csöndű erdejét, ahol kujtorog és kajtat, nyüszít és prüsszöl a farkas, ahol szimatol, szaglász, csendben kérődzik a szarvas. (Hol hallaná egyébként egy svédországi magyar gyermek ezeket az igéket?) Ahol a ragadozó támad, hisz remegő horpasza nem engedi a békés együttélés és az esztétika törvényeivel törődni. Szerencsére a világ több, mint éhségértel kínzó ordasbendő. „*Zúzmará, porhó / porzik a fákról, / menti a szarvast / csillogó fátol.*” Visszaáll a rend, a béke, s a gyermek nem csak pár szóval lett gazdagabb. Lehet, hogy ráérez az élet küzde és bizva bizás voltára. Lehet, hogy felnőtt lelke erdejében is ott porzik majd az életmentő, reményt adó porhó. És végül lehet, hogy magyarul szólal meg benne a csend.

Magyarnak senki sem születik. Magyar az, akit (így vagy úgy) azzá nevelnek. *Önazonos* magyar ember az, aki kiegyensúlyozottnak, harmonikusnak érezheti magát nemzeti hovatartozásában is. Napról napra építgeti - **tudatosan!** - önmagát, s olykor el-elidőz, a maga magyarul hallgató belső erdejében.

KOVÁSNAY ENIKÓ

Hányan is vagyunk, mi, ausztriai magyarok?

Az ausztriai magyar népcsoport többek között abban is különbözik a másik öt elismert népcsoporttól, hogy az elhallgatás, titkolózás helyett ismételt azon kíváncsiságát juttatja kifejezésre, hogy érdekli, tulajdonképpen hány magyar is él Ausztriában.

Mind a szlovének, mind a horvátok egyrészt az 1976-os népcsoporttörvényre utalva folyton tiltakoznak, vagy legalábbis nemtetszésüket nyilvánítják ki, ha rákérdeznek létszámukra, másrészt ezen magatartásukat a hitleri idők fajpolitikájával indokolják.

Természetesen valamennyien szeretnének gyarapodni, emelkedő létszámokra hivatkozni, ellenben a népszámlálások, így a 2001. évi legutóbbi is 5-10%-os fogyásról tanúskodik, ami alsó határon a burgenlandi magyarokra is vonatkozik. A magyarok létszáma ennek ellenére emelkedő irányzatot mutat, ami végsőfokon a folyamatos bevándorlásnak és honosításoknak köszönhető. Ennek ellenére sokan változatlanul úgy vélik, hogy a környezetben beszélt nyelv alapján kimutatott negyvenezres határ túlságosan alacsony. Volt, aki 60.000-re becsülte az Ausztriában élő magyarokat, de akadt, aki ennek kétszeresére is merészkedett.

Szinte izlés dologának minősíthető, ellenben ha pozitív eredmények tudhatók meg, akkor hajlamosak vagyunk komolyan venni a megállapított számokat. Legutóbb a Linz-i IMAS közvéleménykutató intézet végzett felméréseket az Ausztriában beszélt idegen

nyelvekről, ami mehökkentő adatokra enged következtetni. Amíg egyik oldalon az tudható meg, hogy az osztrákok 41%-a egyetlen idegen nyelvet sem beszél, a másikon meglepő, hogy a magyarul beszélők aránya 1990 óta megkétszereződött, azaz 1%-ról 2%-ra emelkedett. Elméletileg ez annyit jelent, hogy - természetesen a teljes lakosság 59%-át véve alapul - köztük kereshető a magyarul is beszélők 2%-a, ami 95.789 személynek felel meg. Amennyiben ez a betárolás helyes, akkor az ausztriai magyarok létszáma jóval több mint a 2001-ben számlált 40.583.

Mivel ritkaság számba megy, hogy valaki külön el-sajátítsa a magyar nyelvet, feltételezhető, hogy az említett létszám legnagyobb többsége egyben magyar származású is. Következtetesként tehát - legalábbis az idézett felmérés szerint - 90.000-ben adható meg az Ausztriában élő magyarok száma.

Szép és biztató adat, amire hivatkozni is lehet, miután a jövőben a felekezetekhez hasonlóan a környezetben beszélt nyelvekre sem kérdeznek rá. A legtöbb egyesület persze nem sokat tud elkezdni ennyi magyarral, pedig követelmény lenne, a legfeljebb 8-10% helyett jóval nagyobb arányban közösségi, szervezett keretbe vonni a magyarok tízezreit. Szinte lehetetlen feladat, de nem árt, ha az egyesületek a jövőben legalább ilyen arányokban tájékozódnak és terveznek.

-de-

Emlékeztető a délvidéki magyarság szellemi vezetőinek sorsára

November 18-án tartotta emlékműsorát a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség abból az alkalomból, hogy hatvan évvel korábban alakult meg az elődjének tekintett, kurta életű Vajdasági Magyar Kultúrszövetség. Ezt megelőzően azonban alakult egy sokkal tömegesebb, igazi magyar művelődési szervezet, a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség. A jubileumi műsorban Felsőzslalt Matuska Márton és arról beszélt, mi lett ennek a fontos intézmény vezetőinek a sorsa.

A DMKSZ Újvidéken alakult, a Polgári Kaszinó otthonában, mintegy kétszáz küldött jelenlétében 1940 novemberének végén. A művelődési szervezetek száz tagra delegálhattak egy képviselőt. A szervezetbe néhány hónap alatt beiratkozott szinte az egész délvidéki magyarság. Alig négy év elteltével sokukat pusztán azért végeztek ki Tito felszabadító katonái, mert egyszerű tagjai, vagy ne adj Isten, vezetőségi tagjai lettek a szervezetnek.

Az alakuló közgyűlés szereplőinek adatai is sok mindenről árulkodnak. Az emlékműsort megnyitó Tolvay Jánosról ma már semmit sem tudunk. Az alapszabály tervezetét dr. Lengyel Ferenc belgrádi ügyvéd készítette el. A vezetőség tagjai között ott volt dr. Víg Ágoston, temerini születésű zentai orvos, Vince Mihály

maradéki kiskazda, dr. Szirmay Károly verbászi cukorgyári hivatalnok, író, Tamaskó József gombosi méhészt felaláló, a Méhészetünk szakfolyóirat szerkesztője és kiadója, Ágoston Sándor református püspök, dr. Dudás Tibor zágrábi orvos, Herresbacher Dénes pápai prelátus, szajáni plébános, Dániel Pál óléci földbir-tokos...

A csúcavezetőség szinte kivétel nélkül életével fizetett szerepéért. Az elnökké választott Krámer Gyula elvölhetetlen érdemeket szerzett az 1940 januárjában történt újvidéki, katasztrofális árvíz következményeinek elhárításában, amikor a Telep városrész teljesen romba dőlt. Ő volt az, aki az újjáépítést sikeresen megszervezte. Titóék halálra ítélték és kivégezték.

Ugyanez lett a sorsa a vezetőségi tagok közé választott dr. Deák Leó zombori ügyvédnek. Ő volt egyike azon magyar vezetőinknek, akik a Népszövetséget beadványaikkal ostromolták, hogy javítsanak a királyi Jugoszlávia magyarságának jogfosztottságán. Szintén kivégezték Nagy Győzőt. Az ő érdeme, hogy az újvidéki magyarságnak tetemes ingatlan vagyona lett, hiszen okos befektetéssel kiépítette az egész Templomudvart, magyar otthon és bérházakat építve.

Folytatás a 8. oldalon

MARGARETE WAGNER

Adalbert Stifter és Magyarország Születésének 200. évfordulójára

A Cseh Erdő nagy elbeszélőjét, Adalbert Stifter-t (1805 X. 30.– 1868 I. 28.) csak kevés, de annál mélyebb életrajzi szálak fűzték Magyarországhoz és a magyarokhoz. Így például Stifter feleségének, Amalie-nek az édesapja és bátyja családja Magyarországon élt. Az elismerés és anyagiak hiányában éveken át Bécsben tengődő örökdiák és autodidakta tájképfestő első nagyobb irodalmi sikerét a német–magyar költő, történész és néprajzos, gróf Mailáth János kezdeményezésének köszönhette. Ő ösztönözte ugyanis Stifter-t a *Feldblume* (Mezei virág) című levél formában írt elbeszélése megjelentetésére az *Iris*-almanachban; Mailáhtól származik ennek az önéletrajzi vonásokat tartalmazó elbeszélés címe is. A biedermeier évkönyveknek az akkori irodalmi életben rendkívül nagy jelentőségük volt, úgyhogy Stifter Mailáth ösztönzése folytán több tekintetben is sikert ért el. Mailáhtal összefüggésben azonban rá kell mutatni Johann Hormayr-re, a kor legjelentősebb kezdeményezőjére. Elképzelése, az Osztrák Császárság országai történelmének és kultúrájának kölcsönös felmérése és kivetítése nemcsak osztrák és magyar, de sok más író számára is rendkívül ösztönzőnek bizonyult. Stifter korai elbeszéléseiben a „saját” és az „idegen” kérdése kimondottan egyéni vetületet képez, amennyiben az idegenek Stifter osztrák hazájában többnyire elbuknak, miközben a **Brigitta** c. novella osztrák, első személyben író szerzője életének jövőbeli pozitív alakításához éppen Magyarországon kapott meghatározó indítékot. Érdekes módon Stifter itt Magyarországot, mely akkor igencsak az osztrák császári birodalom része volt, idegenként ábrázolta.

A Majláhtal történt összekülönbözése következtében Stifter további „magyar” ismeretségre tett szert Heckenast Gusztáv, a Pesten megjelent *Iris*-almanach kiadójának személyében. Heckenast ugyan nem volt magyar nemzetiségű, de ott született és élt, életét pedig – egészen Hormayr szellemében – magyar és német irodalmi fordításoknak szentelte. Heckenastnál találta meg Stifter végérvényesen kiadói hazáját, Magyarországot. Ő lett számára életre szólóan a hű barát, munkatárs és támogató.

Stifter egyetlen egyszer tett utazást Magyarországon; 1841 őszén hajóval utazott le a Dunán Péterváradig. Az út benyomásai ihlették meg mint festőt több magyar tájkép megfestésére, és mint íróat magyar tárgyú novellája, a Brigitta megírására. Röviddel előtte ismerkedett meg Nikolaus Lenauval, aki – ugyan származását tekintve szintén nem volt „valódi” magyar, – magát azonban magyarnak érezte, és költeményeiben ismételten megfestette a magyar tájat. Lenau mellett voltak más költők is, akik bizonyos napipolitikai áthallással lelkesedtek az akkori Magyaroszáért, és akiket, például Carl Isidor Beck-et, jól ismert Stifter.

Bár Stifter alapjában véve liberális beállítottságú volt, nem talált semmi pozitívumot a magyar forradalomban és annak karizmatikus vezetőjében, Kossuth Lajosban. Az erőszak, és a szenvedélyek elszabadulása félelemmel töltötte el; nem volt érzéke kora szociális és nemzeti igazságtalanságai iránt. Az 1848-as forradalom

elől Linzbe, ebbe a csendes vidéki városkába menekült, ahol végül is megkésve ugyan, de sikerült élete hajócskáját a biztos hivatalnoki pályára nyugodt vizeire kormányoznia.

A Stifter-házaspárt – nem éppen takarékos életmódja miatt – a szűkölködés élethossziglan végig kísérte. Így Stifter – kiadós lakmározásai alkalmával – kiváltképpen becsülte a magyar borokat, melyekkel barátja és nagyvonalú pénzádója, Heckenast Gusztáv folyamatosan és bőven ellátta. Az 1867-es osztrák–magyar kiegyezés már alig foglalkoztatta az akkor már súlyosan beteg Stiftert.

Stifternek az 1848 előtti Magyarországgal szembeni beállítottsága a már említett Brigitta c. noválláján keresztül tükröződik. Feltétlen sok hasonlóság található a férfi főhős, Murai István, és a „legnagyobb magyar”, Széchenyi István között, akinek gazdasági és kulturális mérsékeltén hazafias törekvéseit Stifter nyilvánvalóan ismerte és becsülte. A pusztát, mint irodalmi tárgyat a romantikusok már felfedezték, és a nagy tájleíró, Stifter is felhasználta, bárha ismereti jócskán hiányosak voltak, elsősorban korabeli útleírásokra és saját dunai utazására alapozódtak. Így a Stifter által használt magyar helységnevek részben torzítás, részben hasonlatképzés útján jöttek létre. Murai István alakjának névadásával összefüggésben, aki utazásai során Báthorinak nevezte magát, szemléltetően utal a magyar történelem nagy példaképeire. A Brigitta című elbeszélés azt mutatja, hogy Stifter Magyarország képe az 1840-es évek elején fenntartás nélkül pozitív volt, mert itt a pusztát egyben a magáratálalás színhelyévé avatja. Ami a magyarokat illeti, Stifter ismerte az akkoriban elterjedt sztereótip alkatokat, tehát hogyan nézett ki ill. milyennek látták a tipikus magyar férfit vagy nőt, ő azonban, részben igen szokatlan módon, saját maga is kísérletezett típusalkotással. Stifter tekintélyelvűségére jellemzően a két főszereplő a magyar nemest személyesítette meg, amelyet – a mérsékeltén kirajzolódó magyar patriotizmusával egyetemben – egyértelműen pozitívan mutat be. Az egyszerű magyar népet azonban Stifter Herder szellemében „fiatalnak” (éretlennek, fejletlennek) látja, tehát tudatlan, naív, jóindulatú és irányítható.

Stifter jelentőségének értékelése már saját korában is ingadozott a nagy lelkesedés és a legmesszemenő elutasítás között, de megítélése napjainkig ellentmondásos maradt. Magyar részről különösen rossz néven vették a magyar forradalommal szembeni elutasító felfogását. Az irodalomtudomány ma az úgynevezett korai realizmus nagy elbeszélői közé sorolja, a pedagógusok tanfelügyelői tevékenységét dicsérik, a művészettörténészek pedig az élete végéig autodiktának maradt festőre egyes képeivel az osztrák impresszionizmus egyedülálló előlovásának szerepét ruházzák.

Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége külön rendezvény keretében méltatja Adalbert Stiftert. Előadó Dr. Margarete Wagner, a bécsi Tudományegyetem Germanisztika Intézetének professzora.

Németből fordította: Szemerédi Tibor

Rudolf von Alt: Pozsony 1840 körül

Nobel-díj féláron?

A svédek jól ismerik önmagukat. Tudják, legnagyobb erényük és egyben hiányosságuk a „jante-törvényhez” való alkalmazkodás. Ez nagyjából annyit jelent, hogy bűn szebbnek, jobbnak, elegánsabbnak, okosabbnak, őszintébbnek lenni a többieknél. Mindenki ehhez, valamint az „ideákhoz” tartja magát. Nem véletlenül mondok ideát, valóban Platón eszményi világába illően szép a lelke ennek a népnek. Aktív védelmezői a természet és a társadalom tisztaságának egyaránt. Ez utóbbi nevében hirdetik a másság és a másik ember feltétlen tiszteletét. S amint az a jóra törekvő emberekkel lenni szokott, válogatás nélkül ölelnek magukhoz mindenkít. No, de a szép lelkű és nagy toleranciájú emberek azért nem szükségszerűen balgák. Csak, ugye, ott van a jante-törvény. Ne szólj szám, nem fáj fejem.

Aztán valaki végül mégis elszólja magát, s akkor hirtelen kiderül, nincs egyedül a –másságot nem toleráló- véleményével. Sőt, a frusztrációt kiváltó „másság” hirtelen új nevet kap, s lesz belőle, a régi, jól ismert „hányingerem van tőle”.

Ez történt 1989-ben, amikor Salman Rushdie üldöztetése ügyében nem emelte föl szavát az irodalmi Nobel-bizottság. (Valószínűleg arra gondoltak, Khomeininek is joga van –a másság jegyében- azt ítélni halálra, akit csak akar.) No, de „tolerancia” és jante-törvény ide vagy oda, Kerstin Ekman és Lars Gyllenstein, tiltakozásul, felfüggesztették örökös tagságukat a Svéd Akadémiában. Így csappant a tizenhatalak száma a gyakorlatban tizenhatra. Sőt, mára már tizenötre, tudniillik idén októberben egy harmadik választmányi tag is kívülállónak hirdette meg magát.

Knut Ahnlund egy évvel a 2004-es irodalmi Nobel-díj odaítélése után, tiltakozó levelet juttatott el a Dagens Nyheter című napilapnak. Az északi irodalom 83 éves professzora, 1983 óta az Akadémia hetes számú székének tulajdonosa, Elfriede Jelinek Nobel-díja miatt protestál. Kijelenti, Jelineknek való odaítélése „belátható időre hiteltelenítette a Nobel-díj értékét”. Vitriolos cikkében (címe: Miért oly nagy a csend Elfriede Jelinek körül?) Ahnlund senkit nem kímél. Először (a Zongoratanárnó német nyelvetületen tapasztalt sikere kapcsán) az olvasótábor minősíti igénytelennek, majd a kritikusok kompetenciáját kéri számon. Véleménye szerint, amit a kritikusok „asszociációs gazdagságnak” látnak Jelinek regényeiben, az csupán elemi rendetlenség. A „ tabuk levetközése” mindössze gorombaságok gátlástalan túladagolása, a „virtuóz nyelvi játék” a ”nyelv mesteri deformálása” pedig nem más, mint nyelvi széthullás.

Magát az életművet is bonckés alá veszi. Műveinek szerkezetét, témaválasztását, nyelveztét egyaránt kifogásolja. Szerkezetükben például

azt, hogy elmosódnak a műfaji határok, nehéz megállapítani, regényt vagy drámát olvas-e az ember. Szófolyam teszi fokossá a köteteket, de ez a szófolyam sem gondolatokat sem ötleteket nem közvetít. A semmitmondást olykor rémséges képek szakítják meg: hullagyalázás, kasztálás, kannibalisztikus rítusok, szexuális tévelygés, gyilkosság. „A lenézettség, a megaláztatás, a meggyalázottság, az önutálat, a szadizmus és a mazochizmus a fő témák” Jelinek világában. Szereplői korlátolt, gonosz, szűk látókörű emberek, s ez az egysíkúság az író emberábrázolását is megkérdőjelezi. „Nyavalygó és örömtelen erőszak-pornó” – összegzi a jelineki életművet Ahnlund. Odáig megy, hogy párhuzamot von Jelinek regényei és a médiában egyre nagyobb teret nyerő valóság-show-k között.

Végül az akadémikusokat vonja felelősségre. A díj odaítélésének indoklását idézi: „Regényeiben és drámáiban zenei folyamú hangok felelnek egymásnak, melyek egyedülálló, nyelvi-leg közvetített szenvedéssel csupaszítják le a szociális közhelyek abszurditását és gúzsba kötő hatalmát”. – Kevésbé találóan nem is lehetett volna megfogalmazni Jelinek eddigi életművét - fűzi hozzá. A Svéd Akadémia tulajdonképpen egy önjellemzést vásárolt meg 10 millió koronáért- jegyzi meg ironikusan. S nem csupán azért, mert ezek részben Jelinek saját szavai, hanem azért is, mert firtatható, az akadémiai tagok közül hányan olvastak bár részleteket a díjazott könyvekből. „Mostantól kívülállónak tekintem magam.” - fejezi be írását.

Hogy Ahnlund Jelinek-elemzése mennyire helyes vagy helytelen, annak boncolása nem céloom. Sokkal érdekesebbnek találom a visszhangokat, amelyeket kavart. Azt, hogy Ahnlund példáján fölbuzdulva hirtelen mások is észbekaptak. Számonkérík pl. Strindberg és Astrid Lindgren elmaradt Nobel-díját. Megkérdik, vajon ez a sors vár-e majd Ingmar Bergmanra is, aki ugyanabban a műfajban alkotott nagyot, mint a legutóbbi díjazott, Pinter. A jante-törvény világában üdítő a 4-es tévécsatorna megszólaltatottjának szókimondása: miközben értékesebbnél értékesebb írói életművek vannak világszerte, „mi avított tapéták alól svábbogarakat kaparunk elő”.

Jó lenne azt is tudni, igaz-e a kulisszatitok, mely szerint az irodalmi Nobel-díj odaítélését mindössze a benevezett író szerencsés csillagzata irányítja. Ahnlund szerint ugyanis nincs az a szakbizottság, amely az átlagosan 200 jelölt összes könyvét el tudná olvasni. Ráadásul februártól áprilisig, mert addigra ki kell választaniuk a 15-20 legesélyesebbet. Számolgotok, tényleg nem tudom, hogyan csinálják. Díjazott van viszont minden évben - mint jó és hiszékeny gyekek cipőjében cukor, Mikuláskor.

- KovEn -

Irodalmi díjakról

Szemérmetlen díjpolitika címmel kijózanító tudósítás jelent meg a bécsi Die Presse-ben (okt. 12.)

Az ősz az irodalmi díjak évadja, ilyenkor kezd burjánozni a babér. Október 10-én a brit Booker Price-szel az ír John Banville-t tüntették ki, 17-én kerül sor - idén először - a német könyvdíj kiosztására, november 3-án a francia Prix Goncourt volt esedékes.

Már 1999-ben azt írta egy bizonyos John Sutherland – akkoriban zsűri-tag – hogy a Booker Price lutri, vagy szabadfogású birkózás. Zsűri-tevékenységét szórakoztató indiszkréciókkal fűszerezte, elárulta, hogy a tisztelt zsűritagok messze nem minden könyvet olvasnak el, és hogy kollégái mit díjaznak előszeretettel. A zsűri két hölgytagja mint „feminista maffia” megbélyegezve érezték magukat, mindenki azon a véleményen volt, hogy belegázolt a tisztos irodalmi díj becsületébe.

Idén Sutherland volt a zsűri elnöke, ami nemcsak a britek humorát igazolja, de bizonyítja azt is, tudják mi teszi ki a jó könyvdíjat: szép botrányocskák, lemondások, dühkitörések, összeesküvési elméletek és kiszivárogtatott titkok. Minél több, annál jobban sikerül a terpesz a művészet-től az üzletig, amiért is kitalálták a díjakat. Valószínűleg ezért vált az egyik női Booker- zsűritag

már-már szinte akcionistává, felcipelve kollégáit egy óriáskerékre, hogy ellenőrizzék egyik regényjelenet hihetőségét. A Booker- vagy a Goncourt-díj eleve garantálja 100.000 példány elkelését. Kiszámíthatóvá teszik a könyv sikerét, amivel áldás a kiadóknak, melyek egyre merészebb játszmákra kényszerülnek, hogy azt, amel a telített könyvpiacn számtalan kiadással ráfizetnek, azt néhány könyvön behozzák. Szórakoztató játék, és mint minden játékban, itt is vannak nyertesek. A legjobban a franciák játszanak, nem csoda, hiszen már száz éve csinálják. A zsűritagok, akiknek az alapító, Jean de Goncourt által biztosított évi járadékuk van, melyet életük végéig kapnak, magasabb, mint a díj összege, havonta egyszer megvacsoráznak Párizsban, hogy őszre kiválasszák a legjobb francia prózaművet. „Öregotthon öreg barátok számára” gúnyolódtak már 1900 körül, s ma is több 80-éves van a csapatban (bár 1919-ben hevesen kritizálták az „öreg” , akkor 48-éves Marcel Proust beválasztását). A „díjpolitikához” azonban az „öregék” kiválóan értenek. Michel Houellebecq új könyve még meg sem jelent, mikor a két legfontosabb zsűritag már kijelentette, hogy erre fognak szavazni, s hogy Houellebecq megkerülhetetlen a

„Goncourt” számára (egyikük nem sokkal előbb jutott egész halom pénzhez a Houellebecq-vel kötött kiadói üzletből). Több zsűritag maga is kiadó, mások szerzők, akik könyveiket azon kiadónál helyezték el, melyek a „Goncourt”-ért küzdenek; előnyhöz szinte kizárólag ugyanaz a tíz kiadó jut. (Német nagykiadók uralják egyébként a Német Könyvdíj shortlist-jét is.) Idén először készített a francia igazságügy-minisztérium felmérést a korrupció megelőzésére „irodalmi díjak érdekkonfliktusainál”. Megalapozott vádak megnevezése nélkül is megdőböntő az a statisztika, mely bizonyos nagykiadók egyeduralmáról tanúskodik, és a kockán forgó összegek nagysága. Ingoványos ügylet az irodalmi díjak odaítélése,

ám illik az irodalomhoz, mely megfoghatatlanabb, semhogy listákba szorítsák és pontok szerint értékeljék. Irhan Pamuk török szerző nemrégiben úgy vélte, soha nem lehet tudni, miért ítélnék oda valakinek díjat, irodalmi, vagy politikai okokból, „nincs értelme találgatni”. A „magasztos” Nobel-díjjal sem más a helyzet. És ha legalább a kitüntetett szerzők lennének elégedettek! Thomas Mann mérgelődött, hogy csak a Buddenbrooks-ért kapta, nem is említve A Varázshegy c. művét. Ám ifjú szerzők kevésbé bonyolultak. Arno Geiger elárulta, mire költené, ha megkapná, a Német Könyvdíjat: „A megélhetésemre, és hogy tovább tudjak írni.” Azért mégis csak van az irodalmi díjaknak valami értelme. PUMA

Takács Jenő †

Takács Jenő **zeneszerző** **2005. november 14-én meghalt. 103 éves születésnapját ünnepelte szeptember 25-én. Temetése szülőfalujában, Siegendorf/Cinfalván volt november 22-én.**

A kiváló zongoraművész és zeneszerző, a Bartók–Kodály utáni nemzedék kiemelkedő képviselője volt.

A lebilincselően vonzó egyéniségű, független jellemű, sokoldalú műveltségű, tündöklő szellemiségű alkotó- és előadóművész, tanár és népzenekutató rendkívüli pályafutása négy földrészen ívelt át. Arról a német–magyar–horvát ajkú tájról való, amely Haydnt, Lisztet, Mosonyit adta a világnak: a Sopron melletti Cinfalván született 1902-ben. (A község 1921 óta Siegendorf néven Burgenlandhoz tartozik.) Takács Jenőt így joggal tiszteljük „pannon mester”-ként, bár ő saját magát – magyar, olasz és osztrák nagyszüleire utalva – „*monarchiai koktél*”-nak tartotta. Sopronban érettségizett, Bécsben szerezte zongoraművészi oklevelét, s itt sajátította el a zeneszerzés fortélyait is. Alig huszonöt éves, amikor első szakmai sikerei után kinevezték a kairói konzervatórium tanárává. Pár évvel később a Fülöp-szigeteken, a manilai egyetemen a zongora- és zeneszerzés-szak tanszékvezető professzora lett. Közben népzenet is gyűjtött az észak-luzoni törzsek közt. (Minden bizonnyal ő az egyetlen európai muzsikus, aki tudott az általuk használt orrfurulyán játszani.) – Két év után visszatért Kairóba, majd 1938–39-ben több hosszú hangversenykörutat tett Európában, Ázsiában és Amerikában. Mivel nem akart a hitleri eszmék szolgálatába állni, 1939-ben Magyarországra költözött, ahol viszonylagos nyugalomra lelt: Sopronban komponált, Szombathelyen a zeneiskolában tanított, majd végül 1942 és 1948 közt Pécs zenei életét irányította. A fordulat évében a „kommunizmus kísértete” elűzte Magyarországról. Itáliai és svájci próbálkozások után az Egyesült Államokban talált megfelelő megélhetési lehetőséget: Cincinnati egyeteme hívta meg zongora- és zeneszerzés tanárnak, s ezt az állását csak tizennyolc évi hatékony működés után adta fel, hogy hazatérjen Cinfalvára. Itt élt 1970 óta ismét, ugyanabban a házban, amelyben gyermekkorát töltötte. A kör tehát bezárult. A mozgalmas munkás évek után – melyek során négy földrészt bolygongott be, sőt az Atlanti-óceánt negyvenszer repülte át – meglepően hangzik nyilatkozata: *„olyan ember vagyok, aki vonzódik az otthon üléshez...”* Igaz, azt is hozzáfűzte: *„Talán az életkörülményeim voltak olyanok, melyek mindig vándorlásra kényszerítettek...”* Valóban, többször is nem saját jószántából kényszerült elhagyni otthonát: független szellemét már a diktatúra első jelei riasztották. Nem várta meg Ausztriában az Anschlusst, sem Magyarországon a kommunista hatalomátvételt, mindenét odahagyva menekült.

Valóságos csoda, hogy az eseménydús évtizedek alatt hogyan jött létre az a tekintélyes – mintegy más-

fél száz opust magában foglaló – életmű, mely a nyugalmasabb otthoni esztendőkben tovább gyarapodott. *A Tarantella* a negyvenes években az egész világon ismert volt, a nagyszabású *Nilusi legenda* című balett pedig mintegy huszonötször került színre a budapesti Operaházban. A finom, ötletekben gazdag művek formálása mindig anyagszerű, s nagy természetességgel ötvöződik bennük az ösztönös és intellektuális alkotóelemek egész sora. Nyelvezetük nem tartozik egyik irányzathoz sem, egyszerre mondhatóak hagyományosnak és időszerűnek. Takács eszményképe egész pályafutása alatt Bartók Béla volt – anélkül, hogy epigonjává lett volna. Megóvta őt ettől egyrészt erős egyénisége, másrészt a külső benyomásokra való rendkívüli érzékenysége. Tulajdonképpen csak a Cage-féle kísérletezést és az elektronikus zenét hárította el magától. Egy-egy afrikai, távol-keleti vagy szeriális, esetleg dzsesszes hatásról tanuskodó mű után mindig visszatért saját, népzenei ihletésű – de nemcsak egy nép dallamvilágára alapuló – hangjához, bár kétségtelen: a tonalitástól egyre inkább távolodott. Szerencsésen egyesítette magában a mindenre (még Darmstadtra és az aleatóriára is!) nyitott ösztönös művész és a mindent (még az Európán kívüli kultúrák hatásait is) saját egyéni stílusába olvasztani képes tudatos alkotó típusát.

Takács Jenő kapcsolata Bartókkal majd másfél évtizeden át tartott. Kodály zenei nevelési elgondolását 1945-ben a pécsi konzervatórium igazgatójaként személyesen támogatta: az országban elsőként indított a hangszeroztatást megelőző, relatív szolmizáción alapuló előképző tanfolyamot. – Pécselt kötött szoros barátságot Weöres Sándorral, kinek meséjétékához, *A holdbeli csónak*oshoz kísérőzenét írt, s az ő verse ihlette egyik fő művét, az *Ének a teremtőről* című kantátát is. Dohnányival pedig az Amerikában töltött esztendők alatt került közelebbi ismeretségbe. – Bécsben Schönberg óráit is hallgatta – köréből Alban Berghez kötődött leginkább –, Párizsban Milhaud, Honegger és Florent Schmitt tartozott társaságához, Amerikában pedig tanítványa volt többek közt James Levine, akit ma az egyik legkiválóbb zongoraművész-karmesterként tart számon a világ. Ismeretségi és baráti köréhez tartozott Yehudi Menuhintől Jékely Zoltánig, Paul Hindemithől Csorba Győzőig a XX. század szellemi életének több kiemelkedő egyénisége.

Takács Jenő zongoraművész, népzenekutató és zeneszerző életét tisztelet és népszerűség kísérte egész életében. A nemzetközileg ismert és elismert komponista nevét Magyarországon a kommunista diktatúra sötét korszakában agyonhallgatták. Műveivel most kezd újra ismerkedni a magyar közönség. A világ legidősebb kort megélt zeneszerzőjének az lehet a legszebb elismerés, ha életművét Magyarországon is ápolják.

RADICS ÉVA

MI - HOL - MIKOR?

Kulturális kaleidoszkóp

Alsó-Ausztria

Újévi koncert – St. Pölten, Festspielhaus; 2006. jan. 8.

Északi fény, Nielsen, Stenhammar és Sibelius műveiből, koncert – St. Pölten, Festspielhaus; 2006. jan. 30.

H.Ch. Andersen, Die kleine Meerjungfrau, gyermekszínház – St. Pölten, Landestheater; dec. 4.,11.,18.,23., 2006. febr. 18.

Cirkusz OZ, attrakció fellnötteknek és gyerekeknek – St. Pölten, Festspielhaus; dec. 1.,3.,4.,7.,8.

Bécs

W. A. Mozart, A varázsfuvola, opera – Volksoper; dec. 17.

L. van Beethoven, Eroica, szimfónia – Konzerthaus; dec. 18.

W. A. Mozart, Missa brevis, mise – Michaelerplatz, Michaelerkirche; dec. 25.

Szupersztárok, kiállítás – Kunsthalle, BA-CA Kunstforum; 2006. febr. 19-ig

Rudolf von Alt, kiállítás – Albertina; 2006. jan. 15-ig

Barock luxusporcelán – Du Paquier (Bécs) és Carlo Ginori (Firenze), kiállítás – Liechtensteinmuseum; 2006. jan. 29-ig

Burgenland

E. Kálmán, A cirkuszhercegnő, operett – Eisenstadt, Kulturzentrum; dec. 30.

H. de Beer, Frohe Weihnachten kleine Eisbär, gyermekszínház – Oberschützen, Kulturzentrum; dec. 3., Mattersburg, Kulturzentrum; dec. 4.

Ünnepi Koncert – Güssing, Kulturzentrum; dec. 7.,8.

Hagyományok és tradíciók, kiállítás – Eisenstadt, Schloss Esterházy; nov. 26 - dec. 17.

Felső-Ausztria

J. Strauss, A denevér, operett – Linz, Landestheater; dec. 11.

Mozart, Schubert és Batik műveiből koncert – St. Florian, Schloss Tillysburg; dec. 16.

Karácsonyi koncert – St. Florian, Basilika; dec. 8.

Karácsonyi koncert – Schlierbach, Stift; dec. 28., 29.

Adventi énekek, koncert – Steyr, St. Michael

el; nov. 26.,dec. 3.,10.,17.

Karácsonyi kiállítás, Mondsee, Galerie Schloss Mondsee ; dec. 31-ig

Karintia

P. Turrini, Bei Einbruch der Dunkelheit, ösbemutató, próza – Klagenfurt, Stadttheater; 2006. jan. 14.

Karácsonyi Kiállítás – Klagenfurt, Alpen Adria Galerie; dec. 28-ig

Salzburg

W. A. Mozart, La Finta Giardiniera, opera buffo – Salzburg, Landestheater; 2006. jan. 20.

Téli idő, játékkiállítás – Salzburg, Carolino Augusteum; 2006. febr. 26-ig

Az éj képei, kiállítás – Salzburg, Dom-museum; 2006. febr. 5-ig

Stájerország

E. Kálmán, A csárdáskirálynő, operett – Graz, Opernhaus; dec. 18.

T. Williams, Die Glasmenagerie, próza – Graz, Probehühne; dec. 8.

P. Shaffer, Komödie im Dunkeln, próza – Graz, Schauspielhaus; 2006. jan. 20.

Tirol

R. Strauss, Salome, opera – Innsbruck, Landestheater; 2006. jan. 14.

Karácsonyi Gála – Seefeld; dec. 14.

Hegyi szilveszter – Innsbruck; dec. 31.

Adventi élő naptár, egy falu ünnepel – St. Leonhard; dec. 1–24.

Fafaragó mesterek jászolt készítenek – Hall; Adventmarkt; dec. 24-ig

Vorarlberg

F. Beigbeder, 39, 90, próza – Bregenz, Theater am Kornmarkt; 2006. jan. 14.

C. Churchill, Die Kopien, próza – Bregenz, Theater auf der Probehühne; 2006. jan. 21.

Európa ajánlat:

Weihnukka, Weihnachten - a keresztény karácsony - és **Chanukka** - a zsidóság ünnepe – kiállítás – Németország, Berlin, Jüdisches Museum, Altbau; 2006. jan. 29-ig

Válogatta: Homonnay Lea

Pátkai Róbert 75 éves

Szerencse, hogy az egészséges táplálkozás és a kondíció-őrző életmód eredményeként (Pátkai püspök úr rendszeresen úszik) azok a mai hetvenöt évesek, akiket megkímél a súlyosabb betegség, igencsak fiatalosan járnak-kelnek a világban. Ugyanis vannak olyan életpályák, amelyekről nehéz semmittevő nyugdíjba vonulni. A lelkeszi hivatás is ilyen, s még bonyolultabb a dolog, ha az illető egyben magyar közületi vezető személyiség nyugaton, ahol a rendelkezésre álló segéd-apparátus minimális. Tény és való, hogy Pátkai nagytisztelőtű úr korával szinte mitsem törődve sürög és lógog, szervez és utazik, munkálkodik a Magyarok Angliai Országos Szövetsége élén, szerkeszti a szövetség negyedéves lapját, aktív a Külföldön Élő Magyar Evangélikus Lelkigondozók Munkaközösségében, és bár hivatalosan nyugdíjba vonult az angliai evangélikusok püspöké-ként, azért változatlanul hozzá fodulnak egyháza szigetországi magyar hívői, ha segítségre szorulnak.

Pátkai Róbert 1930. december 2-án született. Békéscsabáról gyerekként Erdélybe, Szászrégenbe került, ahová az apját helyezték. 1945 őszén a család visszateleült Csabára, a fiatalember ott tette le az érettségit, majd útja a soproni evangélikus teológiára vezetett. Nehéz idők voltak azok, a papnövendék számára még az is hátrányt jelentett, hogy nagynénje él az „imperialista” Angliában, ahonnan csomagokkal támogatta Pátkaiékat. Ha a politikai nyomás nem lett volna elég, az élet is megpróbáltatásokat tartogatott. Szülei már korábban elváltak, édesanyja nevelte két testvérével együtt, s alig került a fiatalember a teológiára, a családfenntartó anya meghalt. Róbertet a tragédia még céltudatosabb és még összeszedettebb emberré tette. Tanulmányai mellett vasúti pályamunkát végzett, nyáron cséplőgépnél dolgozott. Lelkészé avatták, a Pest megyei Albertirsára nevezte ki Dezséry püspök segédlelkésznek Válint János esperes mellé. Itt érte a forradalom. Cegléden a járási Forradalmi Bizottság elnökévé választották, az év végén menekülnie kellett. Nem egyedül érkezett Angliába, hanem az irsai Válint Zsókéval. Megesküdtek, Zsóka azóta is legszilárdabb támasza tevékeny férjének, s gyermekeiket, Robit, Tamást és

Juckót úgy nevelték, hogy hiba nélkül beszéljenek, olvassanak magyarul.

A ködös Albionban Pátkai Róbert előbb csak magyar nyelven hirdette az igét, szervezte az Angliai Magyar Evangélikus Egyházat, de amikor angol nyelvtudása megerősödött, 1964-ben, megválasztották London egyetlen brit evangélikus gyülekezeté-be lelkésznek. A magyar pasztorális munkát azután fizetés nélkül látta el, közel negyven esztendőn át. Közben 1965-től az Egyesült Angolnyelvű Evangélikus Egyház elnöke lett, ez a vezető beosztás később püspöki státusra emelkedett. 1988-ig vezette Pátkai Róbert a tizenhárom nemzetiséget magába foglaló egyházat. Reá jellemően, igen aktívan. Konferencia-telepet építettek, száz szobás diákothont. Nem csoda, hogy lemondása után örökös tiszteletbeli elnöki címet kapott. A nagy-britanniai evangélikus közösség és az anglikán egyház között erős kapcsolat alakult ki, szószék- és oltárközösség. Ezért Carey canterbury érsek 1998-ban Pátkai Róbertet, első nem anglikán kitüntetettként, a Szent Ágoston kereszttel jutalmazta.

1992-ben szervezte meg a Magyarok Angliai Országos Szövetségét. E pártpolitikailag független szervezetnek napjainkban is elnöke. Tevékenységét a magyar államelnök a Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztjével ismerte el. Mint az angliai magyarok vezetője, aktív a Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetségében épp úgy, mint a British Hungarian Fellowship vezetőségében.

Pátkai Róbert időnként elmondja baráti körben, hogy háromnegyed évszázaddal a háta mögött immár erről vagy arról a megbízatásáról le kellene köszönnie. Püspökként nyugdíjas, de más területeken egyelőre pótolhatatlannak látszik. S energiája mitsem csökkent. Illesse hát hálás köszönet mindazért amit eddig tett, kívánunk neki további jó egészséget, megértjük ha több időt tölt az angol vidéken vagy a franciaországi unokák körében, de azért kérjük, amíg bírja, maradjon tevékeny, mert hetvenöt évesen is szükség van tapasztalatára, szervezőképességére és persze napsugaras egyéniségére is.

SÁRKÖZI MÁTYÁS

Pályázat

A Magyar Köztársaság Oktatási Minisztériumának Határon Túli Magyarok Irodája és a Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet pályázatot hirdet a kulturális és nyelvi azonosságtudat megőrzésének és erősítésének érdekében magyar állami ösztöndíjra, (nyugati) diaszpórában élő magyar származású személyek számára

magyarországi felsőfokú tanulmányokra előkészítő képzésre a 2006/2007-es tanévre

A pályázattal kapcsolatos általános tudnivalók:

· **Felhívjuk a pályázók figyelmét, hogy a magyarországi felsőfokú tanulmányokra előkészítő képzésre, valamint a magyar nyelvi és hungarológiai képzésre meghirdetett ösztöndíj pályázati kategóriák között nincs átjelentkezési lehetőség! Az ösztöndíj elnyerése után nem lehet kérelmezni a másik ösztöndíj kategóriába való átsorolást.**

· **A pályázaton való részvétel ingyenes**, pályázati díj nincs!

· Egy pályázó egyidejűleg csak az egyik ösztöndíj kategóriára pályázhat!

A magyar állami ösztöndíj célja: felkészítés magyarországi felsőfokú tanulmányokra.

Az ösztöndíjban részesülő hallgatók az előkészítő évet a Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézetben végzik.

A magyar nyelvi ismerete nem kötelező a pályázaton való részvételhez.

Az ösztöndíjat elnyerő pályázóval a Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet szerződést köt, amelyben rögzíti a támogatott jogait és kötelezettségeit.

A képzés leírása:

Az oktatáson való részvétel kötelező, ennek igazolatlan mulasztása, valamint a Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet tanulmányi, fegyelmi és vizsgaszabályzatának megszegése esetén az ösztöndíjra való jogosultság azonnal megszűnik.

Felhívjuk a pályázók figyelmét, hogy a BME Építész karán kizáró jellegű rajz alkalmassági vizsgát, valamint a zenei, képzőművészeti és iparművészeti egyetemeken a sikeres záróvizsga mellett emeltszintű felvételi vizsgát írnak elő a felsőoktatási intézmények. A zene, képzőművészeti, iparművészeti szakmai előkészítő tan-

Csépe Imre

Honvagy

*Hiába altattok ti bukó fények,
Nyúlik az árnyék s az idő halad,
Hazatér, ki pihenni vágyik,
Valamit súg az alkonyat.*

*Delem már elmúltot,
Árnyékom is lassan nővöm,
Nyakamba akasztom tarisznyám
És küszöm délről maradt örömöm.*

*Maradék erőmmel útnak fészülök,
Hogy falumba érjek az éj előtt,
Két olajmécs lángú szememmel
Körülöllejem még egyszer a temetőt.*

*Ott lesz majd nyugtom nekem,
Őseim között az ismert rögön,
Hol kiméri a temető csöszé,
András, az utolsó örök örököm.*

*Hol haló gyászban a sárga fák
Levélkönyveket sírnak az őszbe,
Hazavágyom megpihenni csendben,
Otthoni kicsi temetőbe.*

Böröndi Lajos

Visszanézve

*Nem bírunk ki több megváltást Uram!
Egy kis szünetet rendelhetnél el
a boldogútásban.
Élni szeretnék, nem naponta elégni
új és új forradalmi lázban.*

*(A lelőtt diákok löistállóba húzták,
szalmával letakarták, mint
az elhullott állatot.
Elszámoltak vele már előtted Istenem
a magyaróvári vadállatok?)*

*Réten sétálni, majd hanyatt feküdve
elrágcálni egy keserű ízű fűszálat.
Kedvesünk bőrén időztetni szánkat,
míg szél fújja levetett ruhánkat.*

*(Aki látta szétnyílni testvérbátyja koponyáját,
annak az idő nem elfedi, lelkébe égeti a láványt.
Számonkérte ezt is Istenem, te, aki
Nem ismer büntetést, csak megbocsátást?)*

*Hadd csorogjon ránk lángos zsírjaként a Nap,
míg itt fekszünk, két árva, társtalanul.
Nem kell megváltás Uram. Élni
szeretnék tovább megválthatatlanul.*

*(Elvakart sebeivel elhullott az a század,
de mi, akik átéltük, még mindig itt vagyunk.
Ellensúlyaként a feledésnek? Amíg e világra
Rá nem omlik lasscskán a múlt.)*

Cseh Károly

Fekete idő

Karácsony előtti sorok

*A tél tengeraljára merül most a világ,
homályos égbe márija rozsdálló horgonyát:*

*tar ágát a temetődombi gesztenyefa –
iszaplik körülötte fellegek torlasza.*

*Várjuk, hogy tajtékozzék a súlyos délután,
halottaink lelke mind elfúló gyertyaláng,*

*s a kanócvég hunytában olyan pisla, árva,
mint hóleheletben pár katicabogárka.*

*Csöndbe fogódzkodunk
– varjúkarmok a gallyba,
Fekete idő ring – Kisded bele ne halj ma!*

Anyanyelvünkről

Kosztolányi egyik cikkében egy fordítással kapcsolatban az elköszönés rokon értelmű kifejezéseit vizsgálja. Ezt a francia köszönést kell visszaadnia: Au revoir (= Visszontlátásra). „Ahhoz – írja -, hogy helyesen fordítsam le, az udvariasság patika-mérlegére kell tennem. Ismer-nem kell a korszakot, a drámai helyzetet, az alakok társadalmi állását, korát, jellemét, egymáshoz való viszonyát stb. Hamarjában idejegyzem, hogy sokszáz más eset közül, melyet itt nem is érinthetek, mi minden lehet ez a csöpp szó.

Jelentheti tehát:

1. Isten veled, vagy Isten Önnel.
2. Szervusz (barátok között), szerbusz (diákosan-kedélyesen).
3. Pá (barátnők között), pá drágaságom (ha a barátnők nagyon utálják egymást).
4. Alászolgája, alázatos legalázatosabb szolgálja (amikor az illető nem szolga, hanem előkelő úr).
5. Ajánlom magamat (valaki, aki rossz céget ajánl).
6. Volt szerencsém (akár könnyedén, akár élesen, arra célozva, hogy egyáltalán nem volt szerencséje).
7. Isten áldja (egy vidéki gazdálkodó ajkán).
8. Ég Önnel (léhán, fővárosiak ajkán).
9. Kezét csókolom, esetleg: kezeit csókdosom (ócska szellemeskedéssel operetben).
10. Jó éjszakát, jó éjt kívánok, jóccakát.
11. Jó napot (de ekkor a szereplő becsapja maga után az ajtót, s többé sohase tér vissza).
12. Viszlát (nyeglén), viszontlátásra (tudniillik még ez is lehet).”

(Erős várunk, a nyelv. É. n. 167-8.)
A köszönések a mindennapi élet legkülönbé-
lébb alkalmaihoz igazodnak változatos gazdag-
ságukkal.

A köszönés az udvariasságon túl igen sok in-
formációt hordoz. Kifejezheti a napszakot, a
beszélők közötti viszonyt (férfi köszön nőnek
vagy fordítva), van-e vagy mekkora a társadal-
mi vagy korkülönbség, bizalmas-e vagy hivata-

los a viszony, s ha igen, mennyire, milyen a kö-
szönő hangulata, stb.).

E bonyolult rendszerben nemcsak 1945 után
következtek be nagy változások (pl. az általá-
nossá váló tegeződés, a köszönések egysíkúvá
válása), hanem az utóbbi egy-két évtizedben is.
A rendszerváltás fölgyorsította a tiszteletadási
formák módosulását.

A családból már nem hozza magával a kis-
gyermek a köszönés megkülönböztető formáit,
egyre általánosabbá válik a „szia” használata
kicsik és nagyok között. Eltűnőben van a „ke-
zét csókolom”, de még a rövidebb változat „csó-
kolom” is. Gyakoriak a köszönéspótló üdvö-
lések változatos formái: a szervusz helyett a szió,
sziasztok, háj, heló, heló-beló, csó, csósztok,
csók, puzsi. A gyerekek az óvodától az egyete-
mig használják a fenti formulákat. Üdítő kivé-
tel a soproni egyetemen ma is általánosan hasz-
nált „Jó szerencsét” üdvözlési mód.

A napszaknak megfelelő üdvözlési formák –
jó napot (-reggelt, -estét, -éjszakát) kívánok jó-
szerint csak a hivatalos érintkezésben kapnak
helyet. Udvariasabb, ha a megszólítás is szere-
pel a köszönés mellett: jó napot, tanár úr; jó
estét kívánok, Márta néni.

Az elköszönésre általánosan használt „Vi-
szont látásra” talán a leginkább élő hagyomá-
nyos forma, bár gyakran „viszlát”-ra rövidül.

Szegényedik a nyelvünk, vagy csak egyszerű-
södnek az üdvözlési formák? A tiszteletadási
formák szoros összefüggésben vannak a visel-
kedéskultúrával, a viselkedési normával, az
adott társadalom értékrendjével. A társadalom
változásával módosulnak, változnak: egyesek
születnek, mások visszaszorulnak, illetőleg el is
tűnnek a használatból. Ezért a mai fordítónak
talán még Kosztolányinál is nehezebb dolga
van, ha „az udvariasság patika-mérlegére” kell
tennie akár egy egyszerű üdvözlési formát is.

DR. UNTI MÁRIA főiskolai docens

OLAFSSON PLACID

Karácsony a Gulágon

A Szovjetúnióban nincs karácsony, csak ja-
nuár elsején, „*jolka*, vagyis fenyőfa és *gyed
moróz*”, szó szerint „*fagy bácsi*”, azaz a Télapó.
A magyar népszokásban nincs ilyen, nálunk Kis-
jézus van és karácsonyfa. Összebeszéltünk az
egyik lágerben, hogy karácsonyestet tartunk,
akármí is történik. Noha december 24-e mun-
kanap volt. Jóban voltam a főnökömmel, aki-
nek volt egy négyesztendős beteg kislánya. Meg-
kértem, hadd csináljak neki *jolkát*. Az erdőről
hozattam a fogolytársaimmal egy pici fenyőt,
papírdíszeket akasztottam rá, ez lett a mi kará-
csonyfánk is Szenteste. Mind a harminc magyar
bedolgozott ebbe a karácsonyba, hoztak egy
darabot a kenyéradagjukból. Az ukránoktól
kértem egy gerezd fokhagymát, azok mindig
kaptak a csomagban, bedörzsöltem vele a ke-
nyérháját, ez lett a kolbász. A kenyér beléből
kockákat gyártottam, rászórtam a nyakamban
hordott havi 12 dekagramm kristálycukor nor-
mából, ez lett a sütemény. Két fogolytársunk
szolgálatban volt a villanyfejlesztőn. Ők azzal

járultak hozzá az ünnepi esthez, hogy rövidzár-
latot csináltak, mire az őrtoronyban kilőtték a
színes rakétákat. Csillagszóró helyett tűzijáték
lett! Mindenki arra figyelt, és a kutya sem törő-
dött velünk. Imádkoztunk, énekeltünk, gondol-
tunk az otthoniakra, próbáltuk elfelejteni a nyo-
morúságunkat. Hirtelen nyílik az ajtó és bejön
egy Sztálin-díjas szovjet költő, *Ivan Fagyjevics
Szolovjov*. Ránk néz, aztán kimegy. Azt hittük,
még egyszeres a parancsnokságra feljelente-
ni az összeesküvést. Húsz magyar együtt, ez csak
összeesküvés lehet, ami a Szovjetúnióban a leg-
nagyobb bűn! Másnap találkoztam vele, és meg-
hatottan azt mondja:

- Tudod, hogy engem ateistának neveltek. De
hogy ti ilyen körülmények között, a hitetek alap-
ján tudtok mosolyogni, ennél nagyobb istenérv
nekem nem kell!

Földbe gyökerezett a lábam Isten újabb cso-
dájától, hogy az öröm is lehet istenérv!

*Ezsiás Erzsébet: A hit pajzsa. Olaffson Placid élete,
Papius book (Budapest) 8. kiadás 2004. részlet*

A Hortobágy rabjai

Varga Albert az 1950 és 1953 között felállított 12
hortobágyi kényszermunkatábor egyikének, Árkus-
tanyának a történetét írta meg személyes emlékei
alapján. Igénye azonban túlmutatott saját szenvedés-
története megörökítésén, alapos kutatómunkába
kezdett, s ennek eredményeképpen színvonalas do-
kumentumkötet jött létre. A téma feldolgozásának
történelmi hitelességét Szántó Mihály hadtörténész
professzor elemző tanulmánya erősíti tovább.

Még másfél évtizeddel a rendszerváltozás után is
számos eufemisztikus kifejezés van forgalomban a
múlt század ötvenes éveinek kegyetlen diktatúrájá-
val kapcsolatban. „Kiteleptítésnek” nevezi a szakiro-
dalom jó része azt az embertelen deportálási, rabsze-
dési akciót, amely révén több tízezer embert fogtak
el és hurcoltak szigorúan őrzött táborokba az ÁVH és a
rendőrség közreműködésével. A deportálásoknak
több funkciója volt: (1) Bizonyos osztályidegennek
minősített lakossági csoportok eltávolítása lakóhe-
lyükről, megkönnyítendő a radikális társadalmi átala-
kításokat, (2) Ingyenes munkaerő szerzése nagyobb
gazdasági beruházások meggyorsításához, (3) A gya-
korlatilag katonai felvonulási területnek tekintett ha-
társávok lakosságának megritkítása, (4) Lakásszerzés
az új, létszámában igencsak nagyra duzzasztott kom-
munista bürokrácia tagjainak elhelyezése céljából.

A deportálások félelemben tartották az ország la-
kosságát, és elősegítették, hogy ellenállás nélkül
végbevihelessék céljaikat a hatalmat bitorló kommu-
nisták. A két háború közötti közalkalmazotti, arisz-
tokrata, katonatiszti rétegek mellett veszélyeztet-
ve volt a városi polgárság és a parasztság is. Sok-
szor egy-egy gonosz feljelentés, vagy egy megiri-
gyelt tágasabb lakóingatlan birtoklása elégséges ok
volt az elhurcolásra.

Varga Albert a somogyi Zákányról került gyermek-
ként, 20 holdat birtokló földműves szüleivel együtt
egy hatalmas árkustanyai juhodályba több száz
sorstársával együtt. A szerző a történetek szinte min-
den pillanatát megőrizte kiváló memóriájának és
empátiájának köszönhetően. Íráskészsége és zen-
vedélyes gyűjtőmunkája lehetővé tette a téma
könyvvé formálását. A száműzöttek a Nagy Imre-kor-
mány intézkedése után ugyan elhagyhatták táborai-
kat, de rehabilitációban nem részesültek, nem tud-
ták ott folytatni életüket, ahol az önkény azt meg-
szakította. Nagy sérelme ennek a még mindig sokeze-
res, súlyos üldöztetést szenvedett társadalmi cso-
portnak, hogy tulajdonképpen máig nem részesült
kárpótlásban. Az Orbán-kormány működése alatt
kapott nyugdíjkiegészítés csak felületi tapasz lehe-
tett az elszenvedett sérelmekre. A közös ügy hozta,

Rudolf von Alt: A budai plébániatemplom 1845

Wilhelm Szabo

Elhagyott betlehemi istálló
(Verlassener Stall von Betlehem)

*A csillag
lecsúszott a tetőről.
Eltűnt
a Gyermek mosolya,
el az angyalarcok ragyogása.
Párával teli a barlang
és kérdődzéssel állati szuszogással,
a ganéj bűzével.
Daltalan
szunnyad az éj a szarufákon,
a jászol szalmájában
egérhad tanyáz.*

Fordította: Deák Ernő

S. Csoma János

Szelíden

*szelíden halni lenne jó
oly megadóan, mint a lét
lépi át önmön peremét.*

*jó volna halni boldogan
nem a születés nehezét
érezni, de a gyönyörét.*

*nem ütne hangosan az óra
csak a holponon átbotozna
a pillanat a végtelenbe
s úgy tovább*

*add meg Urunk
egy szép halállal
az újrakezés mámorát*

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

közvetlen kapcsolódnak a bécsi Albertinában
2005. szeptember 9-én megnyílt emlékkiállítás-
hoz, mely Rudolf von Alt halálának 100. évfor-
dulója alkalmából mutatja be a nagy osztrák
mester életművét. Közös hagyományaink szel-
lemében ezúttal is Bécsről, Pozsonyról és Bu-
dáról készült metszetek szemléltetik az apa,
Jakob Alt és fia Rudolf von Alt által megöröki-
tett osztrák–magyar múltat.
A kiállítás 2006. január 15-ig tekinthető meg.

most már önkéntesen újra egy „táborba” az egykori
még élő üldözötteket. Ez a körülmény elősegítette
Varga Albert könyvének megszületését. A munka
feleleveníti a táborok sanyarú hétköznapjait, a rab-
tartók kegyetlenségét, megörökíti az összetartás és
az áruulás pillanatait.

Az erőszak és az állati sorba taszítás sem tudta a
fogvatartottak többségéből kioltani az emberséget
és az élniakarást. Az élet, ha szűkebb és nyomorúsá-
gosabb keretek között is, de ment tovább – érzékel-
teti a szerző, akinek arra is volt lelki ereje, hogy a
tábor ritka, de emlékezetes vidámbb eseményeit is
megörökítse.

Olvasmányos emlékezés és hiteles történelmi do-
kumentum elegye a kötet, amely bő képanyaga mel-
lett tartalmazza 824 egykori deportált személyes
adatait is, csoportosítva őket a táborba hurcolás fel-
tételzett oka és földrajzi helye szerint. A munkát a
Timp kiadó „Militaria” sorozatában tette közzé. Igé-
nyes, kemény kötésű maradandóan, szép kötet szü-
letett, ami mementóként szolgál történelmünk egy
sötét korszakáról.

Szabó A. Ferenc

„...ISTEN NEM ALOSZIK, REJÁNK PISLONG...”

E rejtélyes főcím alatt jelent meg a budapesti Kálvin Kiadónál dr. Németh Balázs ny. bécsi református lelkipásztor, egyházfőtanácsos doktori disszertációja, amely az egyén és a közösség életének református normarendszer szerinti alakítását-formálását vizsgálja a 16. század második felének Magyarországn (Németh Balázs: „...Isten nem alszik, rejánk pislong...” *Református életforma kialakítása a folyamatosság és a változások közepette – a 16. századi Magyarország mint példa.* Bp. 2005. Kálvin Kiadó. 348 lap. Ford. Szabó Csaba. 1900 Ft.). A tudós szerző dolgozatának kiinduló pontja az a munkahipotézis, hogy a belső hitbeli meggyőződés, a felkeleti elkülönülés és az élet látható, külső formáiban is megmutatkozik, mind az egyéni életvezetés, mind a közösségi, szervezeti, jogi stb. struktúrák területén. Erre az alapvető felismerésre a Szerző – mint könyve bevezetőjében írja – már diákként eljutott szülővárosa, Nagykovács társadalmának nyitott szemű megfigyelésekor, most pedig disszertáció formájában tovább érlelte és tudományos módszerességgel alkalmazta ezt a gondolatot a 16. század magyar társadalmára. A teológia, az egyház- és társadalomtörténet, valamint a néprajz területén egyaránt otthonosan mozgó Németh Balázs művét eredetileg témavezetője, a bécsi egyetem néprajzi intézetének igazgatója, dr. Olaf Bockhorn professzor jelentette meg Beiträge zur Volkskunde und Kulturanalyse című sorozatának 3. köteteként 2003 tavaszán (Balázs Németh: „... Gott schläft nicht, er blinzelte uns zu...” *Evangelisch-reformierte Lebensgestaltung zwischen Kontinuität und Wandel - Ungarn im 16. Jahrhundert als Beispiel. Beiträge zur Volkskunde und Kulturanalyse. Új Sorozat, 3. kötet. Kiadja: Olaf Bockhorn. Frankfurt/Main, 2003. Peter Lang. Europäischer Verlag der Wissenschaften.*). A Szerző munkáját meleg szavakkal ajánlja magyar mentora, Benda Kálmán (1913-1994) történész, akadémikus emlékének.

A címadó rejtélyes sorok Szkhárosi Horvát András „Az Istennek irlalmasságáról és ez világnak háládatlanságáról” - című verses munkájából valók. A telitalálatos cím és a költemény jól kifejezi azt a felelősséget, amellyel a reformátorok viseltettek koruk égető társadalmi kérdései iránt. A verssor ugyanis így folytatódik: „Így jól látja ez világnak minden álnokságát, / Majd levágja az fejével az gonosztermő fát”. Németh Balázs az élet tudatos formálásának szempontjából kiindulva négy fő területen tekintti át a 16. század egyházi és társadalmi életrendjét. Forrásul felhasználja az 1545 és 1598 között keletkezett református zsinati kánono-

kat és rendelkezéseket, a gyülekezeti szertartáskönyveket, amelyek részletesen foglalkoznak a keresztesítés, az eljegyzés, a házasságkötés, a temetés, a gyónás, az úrvacsora liturgikus rendjével. Vizsgálódásainak körébe bevonja a fennmaradt kátekát, énekeskönyveket, prédikációs-köteteket, valamint Károli Gáspár nagy történetfilozófiai művét, a „Két könyv”-et. A Szerző vizsgálódásainak első nagy területe a személyes életvezetés, a család, az ún. „átmenet rítusainak” a világa (2. fejezet: „Az élet fordulópontjai”). A születés, keresztesítés, eljegyzés, házasságkötés, család, szexualitás, válás, halál, temetés stb. szokásrendjét elemzi nagy tudományos gondossággal a fennmaradt források alapján, figyelembe véve a változás és a folyamatosság szempontjait. Ezután szemléletesen bemutatja a 16. század református mezővárosi társadalmának ünnepi és hétköznapi kultúráját (3. fejezet: „Az élet kultúrája”). Külön izgalmas alfejezetben taglalja e mezővárosok politikai rendjét, államtanának kérdéseit a Tízparancsolat V. parancsolatának (református számozás) fényében. A 4. fejezet az egyház közösségi életét, az evangélium társadalmi dimenzióit, a társadalomban való jelenlétét vizsgálja, kiemelve az egyház társadalmon belüli nevelő szerepét („Az élet lelki támaszának struktúrája – az egyház”). Ebben a részben ama sajátos kálvini gondolat magyarországi megjelenését követi nyomon Szerzőnk, miszerint az egyház külső, látható formája nem lényegtelen eleme az egyházzal szóló tanításnak. Ezért a fejezetet Luther, Zwingli és Kálvin egyházzal vallott nézeteinek rövid összefoglalása vezeti be, majd bő bizonyító idézeteket olvasgatunk a korabeli zsinati rendelkezésekből, katekiziszekből és szertartási könyvekből. Fennom érzékkel tárja fel az egyházalkotmány, az egyházjog és az egyházfegyelem bonyolult kérdéseit, ügyelve az egyház rendjének különböző vetületeire. Nem kerülük el figyelmét olyan apró részletek sem, mint például a lelkészek fizetése, a lelkészfeleségek öltözködése, a különböző fegyelmezések, büntetések lelkészekre vonatkozó zsinati szabályozásai. Az 5. fejezet („A világkép”) a 16. század Magyarországnak történetfilozófiai látásmódját vázolja fel, utalva az állandóan jelen lévő török veszedelemre, és az ezzel felerősödő apokaliptikus életérzésre. Érdekes alfejezet szól a néphitről, arról a sajátos világról, amely első néhány megfigyelés után az emberek hétköznapijait. Németh Balázs kimutatja, hogy a magyar reformátorok, elsősorban Mészáros Juhász Péter, nyugat-európai kortársaitól eltérően, egészen racionális módon gondolkodtak a boszorkányokról, lidércekről, szelle-

mi lényekről éppen az I. és a III. parancsolat alapján. Könyve zárófejezetében úgy látja a szerző, hogy a református tradícióban már a kezdetektől fogva megjelenik a racionalitásra való hajlam, az etikai szempontok érvényesítésére való törekvés, az Isten előtt felelősen megálló egyén és az áttekinthető, felelős öngazdálkodás vágya, melyhez társul a zsarnokkal szembeni ellenállás jogának megfogalmazása, valamint az Ige, a Szó tökéletességének hangsúlyozása, amely a képpel, a „szegények bibliájával” szemben egy magasabbrendű kultúrát képvisel.

E rövid tartalmi felsorolás után, csupán a soproni polgárok jó hírének megőrzése érdekében, hadd tegyek - mintegy láthatatlan zárlatban - egy apró korrekciót. Németh Balázs művének 19. lapján említi azt a más egyháztörténeti munkákban is felbukkanó, kiírhatatlannak látszó egyháztörténeti legendát, miszerint 1525-ben Sopronban és más nyugat-magyarországi városokban Luther tanainak követői közül némelyeket eretnekként máglyán megégették. Sopronra vonatkozóan nem igaz ez a legenda. A fennmaradt városi jegyzőkönyv és a városi kamarás számadáskönyve szerint 1524. október 30-án a városi hóhér „lutheránus könyveket” (*dye lutherischen puecher*) égett el a város piactérén (és nem Luther követőit), amely műveletért 1525. január 21-én megkapta a tarifa szerint járó fizetséget (Dávidházy István helytörténész szíves szóbeli közlése alapján).

Németh Balázs disszertációja a hazai és nemzetközi tudományos élet nagy nyeresége. Az interdiszciplináris kutatási szempontok alkalmazása igazán gyümölcsözőnek bizonyult, így új megvilágításban láthatjuk 16. századi magyar egyház- és társadalomtörténetünk egyik fontos szeletét. Szerzőnk korrekt módon bánik forrásanyagával, és azt mindig biztos kézzel állítja bele a korszak nyugat-európai összefüggéseibe. Eredményei újszerűek és meggyőzőek. Hálásak lehetünk a Szerzőnek azért is, hogy eredetileg precíz német nyelvű fogalmisággal, magas színvonalon írta meg művét, és rangos könyvkiadóval a háttérben képviseli a magyar egyháztörténet-írást abban a nemzetközi tudományos világban, amely valójában nem sokat tud Kelet-Közép-Európa legnagyobb református közösségéről. Azt gondolom, Bucsay Mihály professzor protestáns egyháztörténete óta nem jelent meg német nyelven ilyen terjedelemben könyv a magyar református egyház történetéről. Nagy öröm számomra, hogy immár magyarul is olvashatjuk ezt a kiváló művet.

VLADÁR GÁBOR (Sopron)

ÚJ KÖNYVEK

BALLA Bálint: Szociológia és kultúra, Magyar Szemle - Battyhány Lajos Alapítvány, Budapest 2005.

CSÉCSY Magda: A Dunától a Szajnáig, Negyven év Franciaországban, Helikon, Budapest 2005.

HAAS György: Fénylő csillagok, interjúkötet, Kairosz, Budapest 2005, 315 lap.

TOLVALY Ferenc: El Camio - Az út, Kortárs, Budapest 2005.

VÁRDY Bála - HUSZÁR Ágnes: Újvilági küzdelmek, Az amerikai magyarság élete és az óhaza, Mundus, Budapest 2005.

Rendhagyó életút, LUKA Lászlóval beszélget SNEÉ Péter, szerk.: BALLA Bálint, Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Basel - Budapest 2005, 253 l.

SZABÓ A. Ferenc: Politikai tanulmányok. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi kar. Jogtudományi és Politikaelmélet tanszék. Budapest 2005. 279 old.

BUDA György (szerk és ford): Thema Ungarn, Lyrik, Prosa, Drama, Essay, PODIUM 135/136 kettős szám, 2005. május, 255 old.

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358. Web: www.fkkk.hu/becsinaplo

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

Zweimonatsblatt der Ungarn in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich. A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Borbándi Gyula (München), Gömöri György (Cambridge), K. Lengyel Zolt (München), Monoszló Dezső (Bécs), Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Máttyás (London), Sulyok Vince (Oslo), Szabó A. Ferenc (Budapest), Szakály Sándor (Budapest).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Kántás János, Radics Éva, Szemerédi Tibor, Varga Sándor.

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán

GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstaht A-1010 Wien, Graben 21. IBAN: AT572011100000446793

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 9 Euro, Magyarországon 900,- Ft, Németországban és a többi EU-államokban 13,60 Euro, vagy annak megfelelő összeg: Svájcban 22,- Sfr. Amerikában, Kanadában, Dél-Amerikában és Ausztráliában (légipostával) 22,- US dollár (24,40 Euro).

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Szakács Ervin, 1041 Capri Isles Bul. #228, Venice, FL 34292. Tel.: 941 483 4465

Angliában: Hungarian Book Agency, P.O.B 1956, Durham DH1 2GA.

Hollandiában: Dr. Piri Zoltán. Croeselaan 254. NL-3521 CL Utrecht. E-mail: pirizoltan@hotmail.com

Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.

Magyarországon: Librottrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: ANTON-Verlag, Szutrély Beatrix, Grünwalder Str. 55, D-42657 Solingen, Stadtspar-kasse Solingen, BLZ 342 50000, Kt 515 8886.

Svájcban: Laczkó Zsuzsanna Éva, Höglstr. 53, CH-R600 Dübendorf. Bank folyószámla: Züricher Kantonalbank 8600 Dübendorf, Konto: 1140-0043.177

Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. Postagiro Nr.: 756987-4.

Névvél vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Lapunkat támogatja az Illyés Közalapítvány

Druck: ALWA & DEIL Druckerei Ges. m. h. H. A-1140 Wien, Sturgasse 1a

Párbeszédés magánbeszéd Vázsonyi Vilmossal

Tőkéczi László: Vázsonyi Vilmos eszmei-politikai arca. XX. száz Intézet (Budapest) 2005, 298 old.

Tisza István után (Tisza István eszmei, politikai arca, Kairosz Kiadó, Budapest 2000) a századforduló másik jellegzetes alakját választotta szemlélődése tárgyává az ismert történész és közéleti író, Tőkéczi László. Mint szenvedélyes vitaközös-érvelő, Tőkéczi egészen sajátosan mutatja be Vázsonyi Vilmost (1868-1926): a saját véleménye igazolására garmadával idézi “választottját”, így aztán aligha nyílik mód egyfajta független vitára arra vonatkozóan, vajon helytálló, realista képet nyújt-e a szerző. Így el kell fogadni állításai bizonylatait, legfeljebb az irányból támadhat érdeklődés, vajon mivel töltötte Vázsonyi Vilmos “szabadidejét”, milyen szenvedélyeknek hódolt, egyáltalán milyen volt Vázsonyi Vilmos az ember?

Tőkéczi László ugyan lekszikálisan megadja Vázsonyi Vilmos személyi adatait, jelöli élete különböző államait, tehát 1868. március 22-én született Sümegen, családjával 1874-ben Budapestre költözött, ahol jobbra leélté életét, majd az összeomlásokor kétszer is emigrációba vonult, hogy aztán visszatérve ismét bekapcsolódhasson a közéletbe, ami viszont már nem volt az ő világa; 1926. május 29-én halt meg az alsó-ausztriai Baden-ben. 1894-ben Budapestben megalakította a pesti demokrata kört, amiből 1900. augusztus 20-án a Demokrata Párt nőtte ki magát. Fővárosi politikus és parlamenti képviselő; az I. Világháború utolsó szakaszában kétszer is igazságügy-miniszter ill. tárca nélküli miniszter. Tisza István szenvedélyes ellenfele, Károlyi Mihály becsmérője volt. Polgári foglalkozására nézve sikeres védőügyvédi munkásságot folytatott, bekapcsolódott az újságírásba, s mindamelllett verseket is írt.

Különböző megközelítésben és szinten kerül

bemutatásra a politikus Vázsonyi, de oly módon, hogy a szerző hőse arculatára összpontosít, azaz igyekszik élesen megvilágítani oly mértékben, hogy szinte teljesen kiválik környezetéből, feltételezve, hogy az érdeklődő olvasó úgy is kellőképpen tájékozott Vázsonyi Vilmos Magyarországról. Bár beismeri, könnyű az utókor szemlélőjének, hiszen utólag sok minden kerül más megvilágításba, mégis ebben a megközelítésben tesz bíráló megjegyzéseket, s így összességében a romantikus, idealisztikus politikus benyomását kelteti Vázsonyi személyében. Mintegy párbeszédet folytat a szerző, de a válaszokat is ő adja meg Vázsonyitól vett idézetekkel. Ez az életrajz esszéformában megírt értekezésekből tevődik össze fokozódó vázlatossággal, mintha a szerzőnek alábbhagyott volna a lendülete és érdeklődése; az utolsó fejezetekben (Habsburgok, Monarchia, hadsereg, A várospolitikus, Az újságíró és ügyvéd) már csak vázlatos karcolatokra futotta, semmi újat nem hozva. Tehát nem merőben új, levéltári kutatás alapján alapuló munkát kínál, mint ahogyan Sass Irén 1926-ban megjelent Vázsonyi c. könyvében és Vázsonyi Vilmosné Az én uram c. visszaemlékezésein kívül szinte kizárólag Vázsonyi Vilmos beszédei és írásai két kötetből idéz, anélkül, hogy különösebb gondot fordítana arra, mikor és milyen közvetlen vonatkozásban hagytak el a beszédek, fogalmazódtak meg az írások. Tőkéczi László így többszörösen elvonatkoztatott tértől és időtől, ami által szinte légtelen térben időtlen folyik a különös párbeszéd, amiben Vázsonyi amolyan szellemalakként fejti ki nézeteit persze a szerző hatásos közreműködésével.

A könyvnek kétségtelen legsikerültebb két fejezete (Vázsonyi) Társadalmi és politikai közege valamint a Vallásról és zsidóságról írt fejtegetések. Tőkéczi nagy körültekintéssel és szinte

megegyezéssel igyekezett realisztikus képet festeni a zsidóság szerepéről és megítéléséről a kiegyezés korában, természetesen Vázsonyi Vilmos személyében keresztül. A személyi és társadalmi egyensúly megteremtése egyéni sikerként könyvelődik el; szerencsés alkatként sikerült magába ötvöznie a zsidóság és magyarság kettősségét oly módon, hogy a rabbifü vallásként, nem pedig politikai, netán faj kérdésként kezelte volna vállalt származását és sorstársai megítélését. Az ő esetében válik nyilvánvalóvá a nyelv-nemzeti önazonosulás, ami – legalábbis Tőkéczi tolmácsolásában – elkülönülésében nem több mint a katolikus-protestáns magyar megjelenülése. Volt tehát kor, amelyben a magyarországi zsidóság túlnyomó többsége azonosult a politikai magyar nemzettel, elfogadta, sőt szorgalmazta a nemzeti politikát a maga ellentmondásával, tehát sikeres beolvadási folyamatról beszélhetnénk. Amennyiben viszont többség-kisebbség viszonylatában gondolkodunk, ropant nehéz tárgyilagosan és távlatosan viszonyítani, hiszen a jelenkor magyar kisebbségeire gondolva csakis a zsidósághoz hasonló szimbolizis lenne számukra egyszerű, amit viszont senki sem tart ajánlatosnak és helyesnek. Ebben a megközelítésben Tőkéczi mint többségi magyar ösztönösen érvel, eleve nem gondolva arra, hogy amit a zsidóság esetében pozitív fejlődési irányzatnak tüntet fel, alig alkalmazható a magyar kisebbségek esetében, és éppen ezen a ponton és szinten mutatkozik meg, mennyire nagy mérészség szükségeltetik a felülemelkedéshez, és ezáltal sikerüljön elkerülni a kettősségből adódó ellentmondásokat, a különböző mércével való mérést. Mindazonáltal Tőkéczi megközelítésében szerencsés párbeszéd alakulhatna ki a kérdéssről, természetesen minden aktuális politikai szándékosság nélkül.

-deák-